

Remissammanställning för

Textilservice

Generation 4

2018-06-15

Svanmärkt Textilservice - Remissammanställning

075/generation 4, 2018-06-15

1	Sammanfattning	1
2	Om remissen	3
2.1	Vilka är de stora förändringarna i denna revidering?	3
3	Sammanställning av inkomna svar	4
4	Kommentarer till kriterierna, i detalj	6
4.1	Generella kommentarer	6
4.2	Produktgruppsavgränsning	11
4.2.1	Vad kan Svanemärkas?	11
4.2.2	Vad krävs för att bli svanenmärkt?	12
4.3	Kommentarer till de individuella kraven	12
4.3.1	Beskrivning av tjänsten	12
4.3.2	Energi, växthusgaser och vatten	20
4.3.3	Tvättkemikalier	32
4.3.4	Transport	49
4.3.5	Textilier och mattor	53
4.3.6	Utsläpp och plastavfall	61
4.3.7	Kvalitetskontroll av tvätterier	65
4.3.8	Arbetsförhållanden	66
4.3.9	Miljöledning inklusive myndighetskrav	69
4.3.10	Poängsammanställning	71
4.3.11	Bilagor	71
5	Kommentarer till bakgrunden, i detalj	72
6	Diskussion och slutsatser	73

1 Sammanfattning

Förslaget till nya kriterier för Svanenmärkning av textilservice, generation 4, var på remiss mellan den 10 oktober och den 5 december 2017. Remissförslaget innehöll följande föreslagna ändringar:

- Skärpta krav på energi och växthusgaser. Energi- och CO₂-faktorerna för el är uppdaterade för att bättre spegla den nordiska elmarknaden.
- Kemikaliekraven är uppdaterade enligt gällande lagstiftning. Krav på CDV och poängkrav på klor är skärpta. Ett förbud mot fosfater är infört. Därtill är ett obligatoriskt krav på andelen miljömärkta tvättkemikalier infört.
- Textilkategorin hotell har blivit uppdelad i två underkategorier, en för traditionellt hotellinne och en för stuglogilinne. Därtill har textilkategorin arbetskläder till industri/kök/slakteri och liknande blivit utvidgad med en ny underkategori; renrumstextilier.
- Kraven på transport är skärpta och det är tydliggjort att kraven gäller oavsett om det är tal om egna chaufförer/fordon eller om tjänsten köps in externt.
- Ett poängkrav beträffande textilproduktion av syntetiska material och utsläpp av mikroplast i avloppsvattnet är infört.
- Det existerande informationskravet beträffande kassation är skärpt. Därtill är ett poängkrav som främjar förebyggande åtgärder mot kassation, återanvändning och materialåtervinning infört.
- Ett nytt krav som förbjuder mjukgörande ftalater i mattor vid nyinköp är infört.
- Krav på arbetsförhållanden för egna anställda och underleverantörer/bemanningsföretag är införda.

Remissen genererade 33 remissvar varav de flesta bestod av kommentarer till ett eller flera krav i förslaget. Det inkom flest remissvar till Sverige följt av Norge, Danmark och Finland. Många remissvar berörde faktorvärdena i de krav som är kopplade till textilkategorierna i krav O2. Bland kraven på tvättkemikalier är det, utöver kommentarerna på faktorvärden, förbudet mot optiska vitmedel och det obligatoriska kravet på andelen miljömärkta tvättkemikalier som har kommenterats mest. Flera remissinstanser har även kommenterat poängkravet som premierar åtgärder som minskar utsläpp av mikroplast i avloppsvattnet och kravet på arbetsförhållanden. Sammantaget visar inte remisskommentarerna på några starka nationella skillnader. Norska remissinstanser har dock påpekat att NVK, Norske Vaskeriers Kvalitetstilsyn, ställer krav på desinfektion av hotelltextilier. I praktiken är det därför liten skillnad på tvättprocessen för hotell- och sjukhustextilier vilket inte speglas i faktorvärdena.

Under remissperioden har Nordisk Miljömärkning genomfört remissmöten med licensinnehavare och andra intressenter från branschen. Den sammantagna

processen har bidragit med viktiga inspel till slutresultatet. De viktigaste ändringarna som remissen och den efterföljande processen har gett upphov till är följande:

- Underkategorin renrumstextilier är borttagen från textilkategori 1.
- Textilkategori 1 är utvidgad med underkategorin arbetskläder för fiskeindustrin.
- Textilkategori 7 är uppdelad i två kategorier; en för moppar och rengöringsdukar, en för offshore-mattor.
- Energi- och koldioxidfaktorerna för el har sänkts ytterligare till 1,5 kWh/kWh_{el} respektive 59 g CO₂/kWh_{el}.
- Faktorvärdena för energi och utsläpp av växthusgaser är justerade för flera textilkategorier. Justeringarna innebär att totalkraven på energi och utsläpp av växthusgaser är skärpta.
- Ett poängkrav kopplat till O11 – tvättkemikaliernas innehåll av miljöfarliga ämnen är infört.
- Fosfater är borttaget från listan över ämnen som inte får ingå i tvättkemikalierna. Istället är kravet som begränsar tvättkemikaliernas fosforinnehåll återinfört (samma som i generation 3 av kriterierna).
- Optiska vitmedel är tillåtna under förutsättning att ingående ämnen lever upp till kravet på tvättkemikaliernas samlade innehåll av icke anaerobt nedbrytbara ämnen samt krav på hälso- och miljöegenskaper.
- Undantaget från förbudet mot PFAS har skärpts på så vis att tvätteriet ska motivera behovet av användning av impregneringsmedel som innehåller PFAS för varje typ av textil och tillhörande användningsområde. Motiveringen ska vara baserad på kundens behov och kemikalieleverantörens bekräftelse på att det inte finns andra lösningar.
- Kravet som premierar åtgärder som minskar utsläpp av mikroplast i avloppsvattnet är justerat med avseende på både reningsteknisk lösning och information om produktion av syntetiska fibrer.
- Det är förtydligat att krav O28 Arbetsförhållanden gäller alla anställda medan krav O29 Underleverantörer/bemanningsföretag endast avser arbetskraft i produktionen.

2 Om remissen

Den 10 oktober 2017 skickade Nordisk Miljömärkning ut förslaget till reviderade kriterier för textilservice på remiss. Den sista dagen för att lämna remissvar var den 5 december 2017. De viktigaste förändringarna i förslaget till reviderade kriterier kommunicerades tydligt på hemsidan, se avsnitt 2.1.

Under remissperioden har Nordisk Miljömärkning genomfört remissmöten med licensinnehavare och andra intressenter från branschen.

I den här remissammanställningen är alla kommentarer samlade och besvarade av Nordisk Miljömärkning. Syftet är att redovisa hur externa kommentarer har påverkat slutresultatet. Nordisk Miljömärkning riktar ett varmt tack till alla som har lämnat remissvar eller på annat sätt engagerat sig i remissen. Extern förankring är en viktig del i att följa standarden ISO 14024.

2.1 Vilka är de stora förändringarna i denna revidering?

De viktigaste föreslagna ändringarna var:

- Skärpta krav på energi och växthusgaser. Energi- och CO₂-faktorerna för el är uppdaterade för att bättre spegla den nordiska elmarknaden.
- Kemikaliekraven är uppdaterade enligt gällande lagstiftning. Krav på CDV och poängkrav på klor är skärpta. Ett förbud mot fosfater är infört. Därtill är ett obligatoriskt krav på andelen miljömärkta tvättkemikalier infört.
- Textilkategorin hotell har blivit uppdelad i två underkategorier, en för traditionellt hotellinne och en för stuglogilinne. Därtill har textilkategorin arbetskläder till industri/kök/slakteri och liknande blivit utvidgad med en ny underkategori; renrumstextilier.
- Kraven på transport är skärpta och det är tydliggjort att kraven gäller oavsett om det är tal om egna chaufförer/fordon eller om tjänsten köps in externt.
- Ett poängkrav beträffande textilproduktion av syntetiska material och utsläpp av mikroplast i avloppsvattnet är infört.
- Det existerande informationskravet beträffande kassation är skärpt. Därtill är ett poängkrav som främjar förebyggande åtgärder mot kassation, återanvändning och materialåtervinning infört.
- Ett nytt krav som förbjuder mjukgörande ftalater i mattor vid nyinköp är infört.
- Krav på arbetsförhållanden för egna anställda och underleverantörer/bemanningsföretag är införda.

3 Sammanställning av inkomna svar

Remissen genererade 33 remissvar fördelade enligt nedan.

Tabell 1: Sammanställning av svaren. Kolumnerna visar: A. Bara kommentarer, B. stöder förslaget, C. Stöder förslaget med kommentarer, D. Avstår från yttrande och E. Förkastar förslaget med motivering.

Land	A. Bara kommentarer.	B. Stöder förslaget.	C. Stöder förslaget med kommentarer.	D. Avstår från yttrande.	E. Förkastar förslaget med motivering.	Totalt
Danmark	6			1		7
Sverige	14	1		1		16
Finland	1					1
Norge	7		1		1	9
Island						
Totalt	28	1	1	2	1	33

Tabell 2: Danska remissvar

Remiss-instans	A. Bara kommentarer.	B. Stöder förslaget.	C. Stöder förslaget med kommentarer.	D. Avstår från yttrande.	E. Förkastar förslaget med motivering.
Berendsen Danmark	X				
DFD	X				
Ecolab	X				
Forbrugerombudsmanden				X	
Miljøstyrelsen	X				
Suztain A/S	X				
Vraa Dampvaskeri	X				
Σ Danska svar:	6			1	

Tabell 3: Svenska remissvar

Remiss-instans	A. Bara kommentarer.	B. Stöder förslaget.	C. Stöder förslaget med kommentarer.	D. Avstår från yttrande.	E. Förkastar förslaget med motivering.
Avfall Sverige	X				
Berendsen Sverige	X				
CWS-boco Sweden AB	X				
Diversey	X				
Folkhälsomyndigheten				X	
Forslunds Tvätt AB	X				
Kemikalieinspektionen	X				
Lindbytvätten AB	X				
Kreussler	X				
KåPI Tvätt Ab	X				

Nordisk Miljömärkning
075/generation 4
2018-06-15

Milliken Industrials Limited	X				
Naturskyddsföreningen	X				
Rikstvätt	X				
Storsjö Tvätt AB	X				
Textilia	X				
Upphandlingsmyndigheten		X			
Vithalatvätten AB	X				
Σ Svenska svar:	15	1		1	

Tabell 4: Finska remissvar

Remiss-instans	A. Bara kommentarer.	B. Stöder förslaget.	C. Stöder förslaget med kommentarer.	D. Avstår från yttrande.	E. Förförkastar förslaget med motivering.
Lindström Oy	X				
Σ Finska svar:	1				

Tabell 5: Norska remissvar

Remiss-instans	A. Bara kommentarer.	B. Stöder förslaget.	C. Stöder förslaget med kommentarer.	D. Avstår från yttrande.	E. Förförkastar förslaget med motivering.
Christeyns Norge	X				
HK i Norge			X		
Jako	X				
Nor Tekstil	X				
Norske Vaskeriers Kvalitetstilsyn					X
Sentralvaskeriet for Østlandet AS	X				
Skovly Engros AS	X				
Stil Tekstilservice AS	X				
UNI K	X				
Σ Norska svar:	7		1		1

4 Kommentarer till kriterierna, i detalj

I det här kapitlet återfinns samtliga remissvar under respektive krav. Remissvaren är besvarade av Nordisk Miljömärkning och det framgår om de leder till någon ändring av kriterierna eller inte inklusive motivering varför.

4.1 Generella kommentarer

I det här avsnittet redovisas de synpunkter som är av generell karaktär eller som inte går att hänföra till ett specifikt krav.

Berendsen Sverige

Sidnumrering efterfrågas.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Tack för att ni uppmärksammade oss på detta. Sidnumrering är infört i både kriterie- och bakgrundsdokumentet.

Christeys Norge

Generell tillbakemelding er at de nye kravene er strenge, men akseptable. Dette vil utfordre små og mellomstore vaskerier til å svanemerkes ved å ta i bruk ny teknologi som nå finnes i markedet.

Svanens miljøkrav vil måtte balansere mellom for strenge krav som kan virke ekskluderende på den ene siden og overkommelige krav som bidrar til at flest mulig vaskerier finner det motiverende å vektlegge miljøkrav i sin virksomhet.

Svanen bør vurdere å dreie sin virksomhet fra krav og kontroll til mer veiledning og en konsulentrolle for vaskeribransjen.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Då vi är en typ 1 miljömärkning i enlighet med den internationella standarden för miljömärkningssystem, ISO 14024, kan vi inte ha en konsultroll i förhållande till branschen.

CWS-boco Sweden AB

Ni borde driva på mer inom andra tjänster att de ska använda Svanenmärkta leverantörer. Framförallt inom hotell. Varför har man inte skärpt åt detta ytterligare inom kriterierna för hotell? Genom att göra det så skapar ni större efterfrågan på Svanenmärkt tjänst (ex. textilservice) och därmed så ökar andelen Svanenmärkt på marknaden utan att ni nödvändigtvis behöver sänka kraven för att kunna få med fler tvätterier.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Rikstvätt.

Rikstvätt

Kunder som tvättar själva, ex. Svanenmärkta hotell, som sedan börjar tvätta själva. Förslag är att det införs en informationsplikt då en kund (t.ex. Hotell/Restaurang) som innehar ett Svanen certifikat där tvättleverantören årligen kalkylerat godsmängden för kundens räkning och som ger kunden poäng inom Hotell/Restaurang kriterierna.

Vi borde driva på mer inom andra tjänster att de ska använda Svanenmärkta leverantörer. Framförallt inom hotell. Varför har man inte skärpt åt detta ytterligare inom kriterierna för hotell? Genom att göra det så skapar ni större efterfrågan på Svanenmärkt tjänst (ex. textilservice) och därmed så ökar andelen Svanenmärkt på marknaden utan att ni nödvändigtvis behöver sänka kraven för att kunna få med fler tvätterier.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för era kommentarer. Nordisk Miljömärkning är enig i att det är viktigt att premiera andra Svanenmärkta tjänsteföretag som använder Svanenmärkt textilservice. I kriterierna för hotell, restaurang och konferens tilldelas upp till 4 poäng om Svanenmärkt textilservice används. Kraven kan inte skäras under en kriteriegenerations giltighetstid utan endast vid en revision till en ny kriteriegeneration. Därtill ska poängen stå i proportion till hur stor del av tjänstens livscykel som textilservice utgör.

Användning av Svanenmärkt textilservice premieras även i kriterierna för städtjänster och tryckerier.

Ecolab

Ecolab har i det ovenstående anført kommentarer til de specifikke punkter i forslaget til nye kriterier til Svanemærkning af Tekstilservice. Generelt så er kriterierne allerede i den nuværende generation 3 restriktive og er i dag en udfordring for branchen. Dette gælder både for nogle vaskerier men også for Ecolab som leverandør af bl.a. vaskemidler og koncepter til vask af tekstiler.

Det er vigtigt, at de nye kriterier for Svanemærkning af Tekstilservice ikke bliver for restriktive og blokerer for innovation, nye muligheder og koncepter.

I modsat fald vil dette medføre at vaskerier / leverandører til vaskerier helt fravælger Svanemærket og i stedet finder andre måder at profilere miljø og bæredygtighed.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för remissvaret. Vår ambition har varit att lägga oss på en nivå som är strikt men som inte går ut över tvättkvaliteten. Vi vill inte att våra krav ska vara ett hinder för innovativa lösningar, nya möjligheter och koncept som totalt sett innebär miljöförbättringar. Om det skulle visa sig att de skärpta kraven går ut över tvätteriernas möjlighet att leverera en god tvättkvalitet är Nordisk Miljömärkning öppna för att justera kraven. Likaså om kraven hindrar innovativa lösningar som innebär miljövinster.

Kemikalieinspektionen

Kemikalieinspektionen anser at kriterierna för Svanenmärkt textilservice är väl genomarbetade. Kemikalieinspektionen ser det som fördelaktigt at det finns ett helhetstänk i kriterierna, genom at kriterierna täcker ett stort antal aspekter relaterade till hantering av tekstil, såsom inköp, kemikalieanvändning, transport, energi- och vattenförbrukning samt utsläpp och avfall.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för era kommentarer. Det är glädjande at höra at kriterierna oppfattas som väl genomarbetade med ett helhetstänk – det är vår ambition.

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen har tagit del av förslaget till reviderade kriterier för Svanenmärkning av "Textilservice". Naturskyddsföreningen anser at miljömärkning är ett viktig instrument för at ställa om till ett mer hållbart samhälle. Vi anser även at det är ett effektivt redskap för at nå hållbara offentliga upphandlingar, vilket är særskilt relevant for Textilservicetjänster. Miljömärkning spelar en viktig roll i utfasningen av miljø- og hælsofarliga ämnen og omställningen till produkter og tjänster med mindre klimatbelastning.

Naturskyddsföreningen anser at det är mycket positivt med skärpta krav gällande miljömärkta tvättkemikalier og miljömärkta textilier i förslaget till reviderade kriterier for "Textilservice". I huvudsak tycker vi at kriterierna är bra men på några punkter menar vi at ytterligare skärpning är möjligt.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för er positiva syn på kriterierna.

Nor Tekstil

Etter en gjennomgang av utkast til nye kriter for svanemerking av tekstilservice har vi kommet med en del forslag til endringer i kriteriene. Det kan virke som om det er vesentlig forskjell i krav som stilles i de ulike landene i Norden. Dette gjelder spesielt krav til mikrobiologisk hygiene. Vi oppfatter det slik at de strenge kravene og kontrollregime som stilles i Norge ikke blir tatt tilstrekkelig hensyn til. Dette gjelder f. eks. de vesentlig mye strengere krav til vann, energi, kjemikalier for hotelltøy.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för remissvaret. Vi besvarar era kommentarer og forslag under respektive krav.

Sentralvaskeriet for Østlandet AS

Vi kan ikke se at noen av kravene er urimelige.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för remissvaret.

Stil Tekstilservice AS

Det føles alt i alt veldig til ulempe å være et vaskeri som har en så stor andel matter og mopper som oss, fordi disse produktene er så strenge. Det vil være enklere for vaskerier som har mer tøy og sengetøy å klare disse kravene. Derfor håper vi at dette blir vurdert på nytt ved enten å skjerpe inn kravene på tøy eller lempe på kravene til matter og mopper; for å få en rettferdig fordeling. Slik det er nå forfordeles vaskerier uten matter og mopper.

Ellers synes vi kriteriene ser greie ut; synes det er litt lite fokus på distribusjon og hvor mange kilometer man kjører for eksempel; her har det skjedd litt lite siden siste gang kriteriene var revidert.

Kjemi har vi ikke sett så nøye på fordi leverandøren må fylle inn dette, men vi har videresendt dette til leverandøren vår av kjemi.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för era kommentarer. Beträffande kraven på mattor och moppar, se svar under krav O6. Vi har undersögt muligheten för att inkludera ett krav till vaskeriets bränsstofförbruk vid distribution. Enten ved at inkludere dette i vaskeriets samlede energiforbrug - eller ved at stille en grænseværdi for forbrug til transport (f.eks. i enheden dieselforbrug/kg tekstil eller dieselforbrug/km kørt).

Konklusionen er, at det ikke er muligt at stille et sådan kvantitativt krav. Årsagen til dette er blandt andet, at hvert vaskeri er unikt i forhold til sammensætningen af størrelsen og typen af kunder og dermed forskellen i behov for store lastbiler hhv. mindre varebiler. Ligeledes kan afstanden mellem kunderne variere betydeligt f.eks. mellem et vaskeri i et tætbeholdt område nær en af de nordiske hovedstæder og et andet vaskeri i et tyndbefoldt område.

Textilia

Tack för möjligheten att ha fått vara med i processen med framtagandet av nya krav samt nu möjligheten att få lämna våra synpunkter.

Textilia tycker att kraven generellt är bra och att de driver Tvätt- och textilservicebranschen i rätt riktning.

Vi har skrivit våra synpunkter kopplade till rubriker i remissförslaget nedan. Våra starkaste ifrågasättanden gäller:

- Det finns ingen hänsyn tagen till vart ett tvätteri är lokaliserat med koppling till att uppvärmningsbehovet varierar.
- Energifaktorn för ”egenproducerad förnybar el” bör sättas till 1 och inte till 1,6.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för remissvaret. Se våra svar under respektive krav.

UNI K

Jeg har diskutert litt med våre leverandører av kjemi og tekstiler. De mener at de ikke skal være noen utfordringer å tilfredsstille de nye kravene.

Når det gjelder vann og energi så er det nok her vi tangerer grensene mest, men heldigvis på den rette siden. Vi har ikke noen andre kommentarer i saken.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för remissvaret.

Upphandlingsmyndigheten

Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för tvätt-och textilservice kan i stor utsträckning verifieras med bland annat en Svanenlicens för textilservice eller med textiltvättmedel för professionellt bruk. Upphandlingsmyndigheten ser positivt på de föreslagna kriterierna.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet och ser positivt på att Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för tvätt-och textilservice i stor utsträckning kan verifieras med en Svanenlicens för textilservice eller textiltvättmedel för professionellt bruk.

Vraa Dampvaskeri

Generelt synes vi det er nogle store stramninger af kravene. 10-25 % reduktion i maxværdier sammenholdt med at der samtidig gives færre point i kategorierne samt grænsen for minimumspoint er hævet.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för remissvaret. Vi har baserat våra krav på data från 100 tvätterier i Norden. Svanen ska fortsatt vara en garanti för att tjänsten är bland de mest miljöriktiga på marknaden och därför såg vi ett behov för att skärpa kraven.

4.2 Produktgruppsavgränsning

4.2.1 Vad kan Svanemärkas?

DFD

Der er i en koncern som DFD stor variation i tonnagevolumen og produktionsudstyr, og det vil derfor give god mening at kunne opnå en svanemærkning på tværs af flere vaskerier. Det kunne være på divisionsniveau, altså indenfor et bestemt segment, eller på koncernniveau. I DFD er der vaskerier, der har en relativt lille tonnage, og det kan i mange tilfælde vise sig mere hensigtsmæssigt, at investere i miljøforbedringer, der hvor der en stor volumen. At kigge på vaskerier individuelt, lægger op til suboptimeringer, i stedet for en vurdering af hvor der kan skabes mest muligt gevinst økonomisk og for miljøet.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för det nytänkande och intressanta förslaget. Vi är intresserade av att se vidare på detta, men det blir vid nästa revision då det kräver en större utredning. Förslaget är inskrivet under kapitlet "Nya kriterier" i kriteriedokumentet.

Lindström Oy

All services should be able to certificate as own processes like roll towel laundry. Nearly all laundries in LI group are combined units, where we have several services (product groups) under one premises. Consumptions of each product groups could be counted with process energy use plus some common use parts based of used m³.

Nordic Ecolabelling's comment

Nordic Ecolabelling appreciates your comments. The exception for cloth hand towel rolls comes from the fact that Nordic Ecolabelling previously had separate criteria for that service. When combined with the criteria for textile services, the possibility that only the part of the laundry that handles cloth hand towel rolls can be Nordic Swan Ecolabelled was retained. That possibility will not be extended but rather removed in the long term. From experience, it works well to Nordic Swan Ecolabel the whole laundry, not just the part of the laundry that handles cloth hand towel rolls

Textilia

Varför detta undantag just för tyghandduksrullar? Borde väl rimligen gälla även andra produktgrupper om man kan isolera och mäta dess miljöpåverkan ex vatten, energi kem etc.?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Undantaget för just tyghandduksrullar kommer ifrån att Nordisk Miljömärkning tidigare hade separata kriterier för den servicen. När de slogs samman med kriterierna för textilservice behölls möjligheten att Svanenmärka endast den delen av tvätteriet som hanterar tyghandduksrullar. Den möjligheten kommer inte att utvidgas utan snarare tas bort på sikt.

4.2.2 Vad krävs för att bli svanenmärkt?

Textilia

Under ”Kontroll på plats” anges att Nordisk miljömärkning ”vanligen” kontrollerar på plats. Detta stämmer ej med de krav som står högre upp under ”Vad krävs”. Här anges att ”Nordisk Miljömärkning har kontrollerat på plats.” som ett krav.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Tack för att ni uppmärksammade oss på att det inte är samstämmighet mellan texterna. Texten under ”Kontroll på plats” är en standardtext som vi nu har anpassat till textilservice, där vi alltid kontrollerar på plats.

4.3 Kommentarer till de individuella kraven

4.3.1 Beskrivning av tjänsten

O1 Beskrivning av tjänsten

Inga remissvar.

O2 Fördelning av tvättgods mellan olika textilkategorier

Arbetskläder

Nor Tekstil

2) Arbejdstøyt til institusjon/(handel/service): Arbejdstøyt til institusjoner (sykehus, sykehjem, hjemmesykepleie o.l.) krever samme hygieniske standard (desinfeksjon) som andre helsetekstiler. Dette betyr at det kreves minst samme forbruk av vann, energi og kjemikalier for denne type tekstiler som for tekstiler i kategori 5) Sykehus/pleiehjem. I praksis kreves det enda høyere forbruk av vann og energi, pga. at arbeidstøyet vil ha høyere restfuktighet før tørking enn flattøyt. (må sentrifugeres eller presses med lavere trykk pga. knapper, glidelåser o.l.) Tekstiler som kommer i lite antall, f.eks. operasjonstøyt må ofte vaskes i konvensjonelle maskiner dersom det ikke er tilstrekkelig volum til å fylle opp batchvekt i vaskerøret. Dette vil kreve økt vann- og energiforbruk.

Vi foreslår derfor at arbeidstøyt for helsevesen inngår i kategori 5) Sykehus/pleiehjem.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Tvätteriet kan själv välja om arbetskläder till sjukhus, vårdhem och hemsjukvård ska placeras i kategori 2 eller 5. Detta är förtydligat i bilaga 2.

Vraa Dampvaskeri

Ad 1) Forslag: Oprettelse af underkategori til kategori 1: Tøj fra fiskeindustri

Kategorien ”renrumstekstiler” og ”sommerhuslinned” er tilføjet med begrundelsen, at det skal vaskes med termisk desinfektion og/eller har højere energiforbrug. Vi vil gerne have tilføjet ”Tøj fra fiskeindustri” i hhv. hvid og kulørt som separate

fraktioner, da der her anvendes meget tid (energi), vand og kemi (fiskeolier er svære at fjerne) til at holde det tilstrækkeligt rent.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har utvidgat textilkategori 1 med underkategorin arbetskläder för fiskeindustrin. Denna underkategori har fått mer generösa faktorvärden för energi, utsläpp av växthusgaser och klor.

Ad 2) Forslag: Oprettelse af underkategori til kategori 2: kulørt arbejdstøj.

I kategori 2 kan der kun vælges "Hvidt" eller "Andet", som dækker over sko mm. Vi synes, det er en forkert inddeling. Størstedelen af tekstil til medarbejdere i butikker, kommunernes plejehjem mm. er kulørt og er i øvrigt traditionelt meget vand- og energiforbrugende, da der ofte vælges metervarer med lange tørretider og afsmitning, således at vandet ikke kan genanvendes.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Vi är medvetna om trenden med profilering av kläder med hjälp av färger och problematiken med att tvätta kläder i olika färger effektivt. Vår uppfattning är dock att det finns utrymme att hantera denna problematik inom nuvarande faktorvärden. Det finns tvätterier som tvättar arbetskläder som ligger under 50 % av gränsvärdet för energi i generation 3 av kriterierna.

Stuglogilinne och renrumstextilier

Christeyns Norge

Vi anser det som fornuftig å splitte hotell og utleiehytter i to atskilte kategorier, basert på forskjellige bruksområder og byttefrekvens.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Jako

Jeg forstår heller ikke hvorfor stugloglinne (forstår det som tekstiler til hytter) har et lavere krav enn hotell volum generelt da de gjennomgår eksakt samme prosess, med unntak av at det ofte pakkes i plast som sett. Det kan ikke utgjøre 0,3 kW/timer i forskjell.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Den data som vi har fått ta del av visar att stuglogilinne kräver högre tvättemperatur och längre tvättprogram. Mätningar hos ett tvätteri som tvättar en stor andel stuglogilinne visar att skillnaden gentemot vanligt hotellinne är större än 0,3 kW/h.

CWS-boco Sweden AB

Definition av **stuglogilinne** – Syftet med punkten är väl att öppna möjlighet till tuffare tvätt för uthyrt linne som har varit i bruk från enskild hyresgäst en längre tid än bara enstaka nätter. Innefattar det då även t ex flyktinghem, långtidshyra på

ett helt vanligt hotell där hotellet har ett par ”vanliga” rum och ett par med längre uthyrningstid?

Potentiellt problematiskt att särskilja vilka lakan som använts längre jämfört med vilka lakan som har använts under kortare tid när de kommer från ex. ett hotell som har både långtidshyra och ”vanlig” hotellverksamhet.

Hur definieras **renrum**? Gäller det enbart det som kunden definierar som renrum? CWS-boco har t ex en kund som kräver tvätt i kontrollerat område (där polyester textilier tvättas, som kräver skydd för silikon och bomull) för att de behöver denna extra renhet i sin produktion, även om produktionen i sig inte är ”traditionell” renrum så som ni tänker på och ger förslag på i bakgrundsdokumentet.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Rikstvätt.

Rikstvätt

Definition av stuglogilinne – Mindre snäv definition rent skriftligt (underförstått att det även kan innefatta ex. flyktinghem, långtidshyra på ett helt vanligt hotell där hotellet har ett par ”vanliga” rum och ett par med längre uthyrningstid).

Potentiellt problematiskt att särskilja vilka lakan som använts längre jämfört med vilka lakan som har använts under kortare tid när de kommer från ex. ett hotell som har både långtidshyra och ”vanlig” hotellverksamhet.

Hur definieras renrum? Gäller det enbart det som kunden definierar som renrum? Exempelvis från CWS Boco: Kund som kräver tvätt i kontrollerat område (där renrumstextilier tvättas) för att de behöver denna extra renhet i sin produktion, även om produktionen i sig inte är ”traditionell” renrum så som vi tänker på och ger förslag på i bakgrundsdokumentet.

Förslag:

Kategorin stuglogilinne skall även innefatta textilier från t.ex. hotell där man har långtidsboende gäster under vissa perioder (t.ex. bärplockningstider, asylboende etc.) och som ger en betydligt större nedsmutsning av godset. Invägningsystemet skall fungera så att textilierna kan särskiljas mellan hotellgods och stuglogigods.

Renrumsdefinitionen bör vara utifrån kundens krav om att hantera godset i enlighet med renrumskraven.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Kategorin stuglogilinne innefattar även linne till flyktinghem och långtidshyra på vanliga hotell där hotellet har ett par ”vanliga” rum och ett par med längre uthyrningstid. Definitionen av stuglogilinne är förtydligad i bilaga 2.

Om tvätteriet inte har möjlighet att särskilja stuglogilinet från vanligt hotellinne kan en ”worst case”-betraktning användas, d.v.s. att alla kg placeras i kategorin hotellinne.

Nordisk Miljömärkning har beslutat att ta bort kategorin renrumstextilier. Under remissperioden har vi fördjupat oss i tvätt av renrumstextilier och ser inte längre relevansen för att ha en sådan kategori. Det går förvisso åt energi till att upprätta en renrumsmiljö, men det kompenseras av att det går åt mindre energi till torkning eftersom renrumstextilier är tillverkade av mikrofiber/polyester.

Nor Tekstil

3) Hotell: Det er innført ny underkategori «Stuglogilinne», (Campingsett) for flattøy med lav vaskefrekvens og høy smussgrad. Tilsvarende problematikk har vi også for flattøy til anleggsbrakker og off-shore.

Vi foreslår at anleggsbrakker og off-shore flattøy kommer inn under denne kategorien.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Sänglinne och frotté från byggbaracker och off-shore kan placeras i kategorin stuglogilinne. Definitionen av stuglogilinne i bilaga 2 är förtydligad med avseende på detta.

Vraa Dampvaskeri

Ad 3) Vi er enige i den nye inndeling. Vi har ligeledes mange feriehus med længere lejeperioder.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Hotell och sjukhus/vårdhem

Nor Tekstil

5) Sykehus/pleiehjem: Vi ser at blodtilsølte tekstiler er en egen underkategori, men dette har kun betydning for bruk av klor. Den norske bransjestandarden for helsevask opererer med betegnelsen smittetøy (inkludert tekstiler med mye blod). Dette skal gjennomgå en desinfiserende vask, vanligvis 85 °C i konvensjonell vaskemaskin, før det sorteres og vaskes på vanlig måte sammen med andre helsetekstiler. Det betyr betydelig økt vann og energiforbruk for denne type tøy.

Vi foreslår at underkategori «Blodtilsølt» endres til «Smittetøy og blodtilsølt» med en vesentlig økning (50 %?) av faktorene for vann og energiforbruk.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har ändrat kategorin till "blodfläckade och nedsmittade textilier" som ni föreslår. I land der bransjestandarden krever at smittetøy/blodtøy ikke kan sorteres før det har gjennomgått en desinfiserende vaskeprosess kan den desinfiserende vask også tæller med i vaskede kg. Med det menas att antalet kg för dessa textilier kan räknas med två gånger (i normala fall får inte omtvätt räknas med).

Norske Vaskeriers Kvalitetstilsyn

I tillegg vil vi gjøre dere oppmerksom på at det muligens er en forholdsmessig stor forskjell på kravene til hotellkategorier versus helsekategorier. NVK krever at hotelltøy gjennomgår desinfiserende vask, noe som medfører at norske vaskerier i praksis vil ha vanskeligere for å tilfredsstille kravene enn det er i andre nordiske land.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har justerat faktorvärdena för energi och utsläpp av växthusgaser på så vis att skillnaden mellan sjukhus och hotell har blivit mindre.

Mattor och moppar

DFD

DFD har utviklet Viima til rengøringsbranchen, der er baseret på en unik fiberteknologi som sætter en ny standard for miljø, arbejdsmiljø kvalitet og hygiejne samt totaløkonomi i rengøring. Systemet består af rengøringsvogne, klude samt mopper. Det særlige ved Viima mopper og klude er, at de gør hygiejnisk rent med et minimum af vand og helt uden kemikalier.

Men for at kunne levere denne løsning stilles der store krav til vaskeprocessen. Især ved brugen af kunstfibre (eks. mikrofibre) og regenererede fibre (eks. viskose), hvis produkternes tekniske egenskaber skal bibeholdes. Eksempelvis taber mikrofibre markant virkningsevne ved en forkert vaskeproces. Og netop den korrekte behandling af Viima produkterne er direkte sammenfaldende med forbruget af energi, da det er afgørende, at snavs og smuds udvaskes fra fibrene, hvis produkterne skal kunne gøre hygiejnisk rent uden brug af kemi. Hertil kommer det, at desto tættere og komplekse fibrene er, desto større krav stilles der til vaskeprocessen - både i forhold til vand, energi, kemi og mekanisk bearbejdning.

Et andet argument for at mopper og klude til rengøringsbrug på hospitaler, institutioner, klinikker m.m. er særlig energikrævende skyldes, at de som udgangspunkt er underlagt de National Infektionshygiejniske Retningslinjer (NIR), udsendt af Statens Seruminstitut. Det betyder, at der er formelle krav til vaskeprocessen i forhold til vasketemperatur og holdetid (på temperaturen). for at sikre at rengøringstekstilerne kan leve op til de fastsatte grænseværdier for mikroorganismer (se også DS2451-8). Dette forhold kræver en vis mængde energi, men ser man på tekstiler, der er sammenlignelige i forhold til hygiejnekrav - f.eks. tekstiler i tekstilkategori 1: Arbejdstøj til fødevareproduktion, så er den mængde vand og energi Nordisk Miljömärkning stiller til rådighed for denne kategori markant højere end for kategori 7 Mopper og Måtter.

På baggrund af overstående mener DFD derfor ikke, at kategori 7 Mopper og Måtter kan anvendes til Viima produkterne, da der stilles større krav til vaskeprocessen for disse produkter hvilket kræver et højere energiforbrug end konventionelle mopper. Det vil derfor skævvride vores energi- og Co2regnskab hvis vi benytter tekstilkategori 7 og de dertil foreslået krav til energi og udslip af drivhusgasser. Særligt for det af vores vaskerier hvor Viima produkter udgør mere end 25% af den samlede tonnage, vil det have store konsekvenser.

Vi mener hverken at vi eller Nordisk Miljömærkning kan være tjent med, at vores vaskerier i værste tilfælde ikke kan svanemærkes på den baggrund af, at der ikke er taget hensyn til en vaskekategori. Derfor foreslår DFD følgende:

- a) Der oprettes en ny kategori til mopper og rengøringsklude med krav til energi og drivhusgasser svarende til tekstilkategori 1.
- b) At der åbnes mulighed for at, der kan gives dispensation til at bogføre produkter, som Viima, under tekstilkategori 1.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har delat upp textilkategorin offshore-mattor och moppar i två kategorier; en för moppar och rengöringsdukar och en för offshore-mattor. Därtill har vi höjt faktorvärdet för energi för moppar och rengöringsdukar från 0,75 (1,0 i generation 3 av kriterierna) till 1,8. Faktorvärdet för vattenanvändning är höjt från 7,0 till 15,0. Vi hoppas att denna uppdatering är i linje med det som ni önskar.

Jako

Det er to momenter jeg ønsker å kommentere angående de nye kravene som er foreslått.

1: Når det gjelder matter og mopper så er dette tekstiler som inneholder varierende fuktighet når det kommer inn til vaskeriene. Moppene har jevnt over ca. 70-90% restfuktighet når de ankommer vaskeriet da renholderne ønsker en viss fuktighet i moppen når de vasker (blandinsmopp).

Men når det gjelder matter er det store variasjoner i oppbundet vann på det godset som kommer inn til vaskeriet. Variasjonen skyldes:

Geografi:

Matter som blir levert i områder som har mye nedbør i form av regn, sludd eller snø. Det betyr at matter fra slike områder vil få en langt større mengde innveid vekt og dermed et fortrinn når det gjelder Svanens krav. Sammenlikner man f.eks. Vestlandet med Østlandet er det enorme forskjeller i nedbørsmengde gjennom et år.

Brukersted:

Matte leverandører som leverer matter til primært butikker på gateplan vil også få inn langt flere kg i innveid vekt da disse er langt mer belastet med fuktighet. En leverandør som primært leverer til kontorer vil erfare det motsatte og score lavere på forbruk i forhold til innveid vekt.

Med dette mener jeg at et Svanekrav basert på innveid vekt for matter og mopper blir feil.

2: Når det gjelder kravet for produksjon av matter og mopper og man sammenlikner med kravet for hotell og helse tekstiler er det også rart at matter/mopper har langt strengere krav. Forstår at dette gjelder innveid vekt, men som beskrevet over vil det alltid være store variasjoner i innveid vekt. Flattøysproduksjon er kanskje det rimeligste med tanke på vann og energiforbruk. I et flattøysvaskeri for hotell er normal andel fulltørk prosent kun 30-40% av volumet (skal tørkes i tørketrommel med et energiforbruk på 1,1 – 1,7 kW/timer/liter). Resten tørkes på ruller, noe som er

kjent for å være den rimeligste måten å tørke på (ca. 1-1,1 kW/time liter). Disse tekstilene tåler langt mer trykk i av-vanningsprosesser (pressing, sentrifugering) og dermed vil en batch laken ha en langt lavere restfuktighet enn f.eks. mopper. I tillegg er tekstilene tilnærmet rene før de vaskes og de binder langt mindre vann enn mopper, noe som gir store forskjeller i vannbehovet i vaskeprosessen. Det er også mulig for mye høyere grad av direkte gjenvinning av vann og energi ettersom kvaliteten på vaske og skyllevannet er bedre. Jeg forstår heller ikke hvorfor stugloglinne (forstår det som tekstiler til hytter) har et lavere krav enn hotell volum generelt da de gjennomgår eksakt samme prosess, med unntak av at det ofte pakkes i plast som sett. Det kan ikke utgjøre 0,3 kW/timer i forskjell.

Matter og mopper er ekstremt skitne tekstiler. Disse krever langt mere vann for å kunne transportere smuss. Mopper inneholder også store mengder vaskemidler og i tillegg binder de mer vann i vaskeprosessen, noe som er med på å øke vannforbruket da det er nødvendig med fritt vann i badet for å kunne transportere ut smuss. Desto mer vann som skal varmes opp, desto større energiforbruk. Mindre andel av vannet kan gjenvinnes direkte i prosessen ettersom det inneholder langt mer smuss. Når også offshorematter og mopper ligger i samme Svane kategori blir det feil. Et vaskeri som har stor andel mopper mot et annet vaskeri som har stor andel matter, vil vaskeriet med størst andel matter ha et fortrinn når det f.eks. gjelder vannforbruk og energiforbruk. Matter binder lite vann, mens mopper binder enorme mengder vann. Mopper inneholder også langt mer vann etter av-vanningsprosess (restfuktighet - rf) og det krever da mer energi for tørking ettersom mengden vann som skal avdampes er høyere (40-60% rf). Matter trenger heller ikke å bli tørket fullstendig tørt. Men jeg må også nevne at tørk av matter krever mer energi pr. liter avdampet sammenliknet med mopper. Det er fordi matter inneholder en gummimembran som vanskeliggjør luftstrømmen i tørketrommelen (1,6-1,8 kW/timer/liter avdampet på moderne tørketromler). Men de inneholde dog langt mindre vann og målinger vi har gjort viser at matter har kun 14-20% rf etter av-vanning.

Med dette mener jeg at det er enten for strenge krav til matte og moppevaskerier, eller for milde krav til hotell/helse vaskerier. Vi har levert en rekke anlegg de siste årene for blandet helse og hotell volum, og de ligger fra 0,8 – 1,1 kW/timer/kg i termisk energiforbruk.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för remissvaret. Vi är medvetna om att fuktighetsgraden i mattor som levereras till tvätterier kan variera beroende på geografisk placering och användningsområde. I de flesta fall jämnas skillnaden i fuktighetsgrad ut genom årsvariationen, d.v.s. mer fukt i mattorna under vinterhalvåret och torrare mattor under sommarhalvåret. Det kan dock finnas enskilda fall där kravet slår fel. Vi har dock ingen bättre lösning, som inte skulle göra kriterierna för komplexa.

Beträffande moppar har vi delat upp textilkategorin offshore-mattor och moppar i två kategorier; en för moppar och rengöringsdukar och en för offshore-mattor. Därtill har vi höjt faktorvärdet för energi för moppar och rengöringsdukar från 0,75 (1,0 i generation 3 av kriterierna) till 1,8. Faktorvärdet för vattenanvändning för moppar är höjt från 7,0 till 15,0.

När det gäller mattor har vi data från > 10 tvätterier som primärt tvättar mattor, både Svanenmärkta och icke Svanenmärkta. Bland dessa är det endast två som inte

uppfyller den föreslagna kravnivån för energi. Vi ser därför inget behov för någon större höjning av faktorvärdena för mattor. Faktorvärdet för energi är dock höjt från 0,65 till 0,70.

Skovly Engros AS

For vårt moppe- og mattevaskeri er fullt mulig å klare oppfylle kriteriene. Det vi ønsker å sette fokus på er den store forskjellen som oppstår mellom vaskerier som vasker andre tekstilkategorier. Vi har forespurt vår leverandør av vaskeriutstyr om disse forskjellene, og har fått støtte for vårt syn om at de virker unaturlig stor forutsatt bruk av dagens teknologi og utstyr. Som konsekvens kan det bety en at andre vaskerier lettere oppfyller kriteriene enn et rent moppe og mattevaskeri. Hva har man da å strekke seg etter?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har baserat våra krav på data från 100 tvätterier i Norden. Vi har försökt att ta så stor hänsyn som möjligt till de olika textilkategorierna med ambitionen att kraven relativt sett ska vara lika stränga. Vi är dock uppmärksamma på att vissa kategorier är breda och att det finns skillnader inom kategorierna. Se vilka ändringar som har gjorts efter remiss under respektive krav.

Vraa Dampvaskeri

Ad 8) Jvn. Bilag 2. Vi er for så vidt enige i at måtterne ikke kræver samme renhed som tøjet, men af hensyn til risiko for forurening af udstyr, der anvendes til andet end måtter (eks. vådbånd, centrifuge, tumblere mm.) bør man alligevel være sikker på, at måtterne er vasket bakteriologisk rene.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Bilaga 2 är förtydligad med avseende på att vi menar visuell renhet.

Övrigt

Avfall Sverige

Ej relevant för avfallshanteringen. Avfall Sverige avstår från att lämna synpunkter.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för remissvaret.

Berendsen Danmark

Vi godkender forslaget.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Ecolab

Kategorien hotel er blevet opdelt i to underkategorier og kategorien arbejdstøj til industri/køkken/slagteri er blevet udvidet med en ny underkategori – arbejdstøj til renrumsproduktion.

Hvad har dette af betydning for den samlede CDV-beregning for de vaskerier der primært vasker hoteltekstiler? Ecolab tager forbehold for dette da det ikke har været muligt på nuværende tidspunkt at gennemføre konsekvensberegninger på de vaskerier som Ecolab leverer vaskekemi til. Det er specielt vigtigt, at koncepter til vask ved lavere temperaturer ex 40 grader kan benyttes også selvom dette måtte give et højere bidrag til CDV. Dette er medvirkende til et lavere energiforbrug samt ligeledes til længere levetid på tekstilerne der samlet vil give en mindre miljøbelastning.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vår intention har varit att skärpa CDV-kravet. Om det under omprövningen visar sig att kravet är för tufft för att en tillfredsställande tvättkvalitet ska kunna uppnås är vi öppna för att justera kravet.

O3 Icke Svanenmärkta underleverantörer

Inga remissvar.

O4 Kemtvätt

Inga remissvar.

P1 Kemtvätt

Stil Tekstilservice AS

Man får ikke lengre poeng for å ikke tilby kundene kemtvett; dette burde gjeninnføres som poengkriterie; ikke bare at man får poeng ved å bruk av svanemerke underleverandører.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Kravet är oförändrat i förhållande till generation 3 av kriterierna och poäng delas ut om inga textilier skickas till kemtvätt, varken internt eller externt.

4.3.2 Energi, växthusgaser och vatten

O5 Svavelinnehåll i bränsle

Inga remissvar.

O6 Energi

Arbetskläder

Berendsen Danmark

Vi godkender forslaget og foreslår derudover at man skærper energikravene yderligere for Workwear.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Faktorvärdet för energi är skärpt ytterligare efter remiss för båda kategorierna arbetskläder.

Nor Tekstil

2) Arbeidstøy til institusjon/handel/service: Arbeidstøy helse legges til kategori 5) Sykehus/pleiehjem (jfr. forslag til endring under punktet om Tekstilkategorier) og får samme krav som annet helsetøy.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för era kommentarer. Tvätteriet kan själv välja om arbetskläder till sjukhus, vårdhem och hemsjukvård ska placeras i kategori 2 eller 5. Detta är förtydligat i bilaga 2.

Hotell och sjukhus/vårdhem

Nor Tekstil

3) Hotell: Det er vesentlig forskjell på kravene til energibruk for hotelltøy (sengetøy og frotte) og tilsvarende helsetøy. Selv om smussgrad vanligvis er lavere for hotelltøy, og det ikke er de samme absolutte krav til godkjente vaskeprosesser som for helsetøy, er det krav om desinfisering av hotelltøy, spesielt for vaskerier som behandler begge kategorier. Også for rene hotellvaskerier som er medlem av NVK (jfr. kriteriedokumentet kap. 7 - O26 Kvalitetskontroll) stilles det krav om desinfeksjon av hotelltekstiler (Teknisk Protokoll pkt. 9). I praksis vil det derfor være liten forskjell på vaskeprosesser for hotelltøy og helsetøy. Vi ser at det blir vanlig med stadig lavere vasketemperatur, også i desinfiserende prosesser. Dette medfører at energi til vaskeprosessen betyr mindre, mens andelen energibruk til tørkeprosessen øker og utgjør sannsynligvis minst halvparten av den totale energibruken. Det betyr at smussgrad og vannforbruk har stadig mindre betydning for energiforbruket, da energibruk til tørking ikke påvirkes av disse faktorene. Vi har også hotellkunder i dag som krever sengetøy i 100 % bomull, noe som gir økt energibruk i forhold til blandingstekstiler som er det vanlige for helse.

Vi foreslår at energikravene blir mindre strenge for hotelltøy. Dette kan kompenseres med strengere krav til helsetøy, slik at totalkravet opprettholdes.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för era kommentaer. Faktorvärdet för energi för hotell har höjts från 1,40 till 1,45 medan faktorvärdet för energi för sjukhus/vårdhem har

sänkts från 2,20 till 2,10. Blodfläckade och nedsmittade textilier har dock faktorvärde 2,25.

Moppar och mattor

Nor Tekstil

7) Mopper og off-shorematter: Selv om det ikke foreligger absolutte krav til hygienisk renhet for mopper på samme måte som for helse- og næringsmiddelutrustning (og for så vidt hotellutrustning), har vi den oppfatning at mopper skal gjennomgå en desinfiserende vaskesprosess. Det er minst to gode grunner til dette:

- Vi forventer økende etterspørsel for moppelieferanser til helseinstitusjoner og næringsmiddelvirksomheter, enten direkte eller gjennom rengjøringselskaper. Da må vi sikre at moppene får en desinfiserende behandling slik at det ikke er fare for å spre mikrobiologisk forurensing fra institusjoner til andre deler av samfunnet, og at det ikke overføres forurensing til institusjoner og matvareindustri mm.
- Brukte, skitne og fuktige mopper samles ofte over tid i tette plastsekker før de leveres til vaskeriet. Dette gjør svært god grobunn for bakterier og mikrober. Desinfiserende vask er derfor spesielt viktig. Som nevnt tidligere utgjør tørking i dag minst 50 % av energibruken. For mopper er det svært viktig at de er helt tørre før de pakkes for levering, da fuktige mopper er mer utsatt for mikrobiologisk forurensing. Det er derfor vanskelig å se hvordan mopper skal vaskes / desinfiseres / tørkes med 1/3 av energiforbruket i forhold til f. eks. helsetekstiler.

Vi foreslår at energifaktoren for mopper økes. Dette kan kompenseres med reduksjoner i energifaktorer for andre kategorier for å oppnå samme totalkrav.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Vraa Dampvaskeri.

Skovly Engros AS

Av tabellen framkommer det store forskjeller mellom grenseverdien for bruk av energi ved vask av mopper og matter enn ved vask av andre tekstilkategorier, for eksempel kategori 3 og 4 (hotell og restaurant), ref. tabell 4. Mopper binder mye vann i vaskesprosessen, noe som krever mer energi ved oppvarming. I tillegg fulltørkes de i tørketrommel, noe som også gir et høyt forbruk av energi. Basert på dagens vaske- og tørkemethoder for kategoriene 3 og 4, finner vi det på sin plass å kommentere forskjellen i krav til et rent moppe- og mattevaskeri kontra et vaskeri med vesentlig vask av andre tekstilarter. Grenseverdien for bruk av energi i kategori 8 er kun 30 % av tilsvarende i kategori 4.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Vraa Dampvaskeri.

Stil Tekstilservice AS

Det føles urimelig strengt at kravet på energi til matter og mopper er så mye lavere enn på arbeidstøy.

- **Matter:** Bruker mindre energi enn annen vask – men forholdet til arbeidstøy til industri er feil. Mattene bruker 30 minutter i vasken og 8 minutter på tørketid (optimaltid uten stopp) – hvorav tørketiden er det er som er mest energikrevende. Arbeidstøyet på sin side vaskes i 36 minutter og har en tørketid på 14 minutter. Det føles da urimelig at mattene skal ha et krav på seg som er 3,8 ganger strengere enn arbeidstøyet. OM arbeidstøyet er på 2,5 bør mattene ha et krav på seg som er minimum 1,3.
- **Mopper:** Mopper har samme vasketid som arbeidstøyet og bruker faktisk 16 minutter i tørketid. Den bør derfor ha tilnærmet samme faktor som arbeidstøyet på energi.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Vraa Dampvaskeri.

Vraa Dampvaskeri

Ad 8) Måtterne skal være bakteriologisk rene af hensyn til produktionsudstyret og derudover forbruger eks. bomuldsmåtter meget gas i tørreprocessen – op til 20 gange mere end arbejdstøjet – så efter vores vurdering er grænseværdien lavt sat i forhold til flere af de andre kategorier.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren.

När det gäller mattor har vi data från > 10 tvätterier som primärt tvättar mattor, både Svanenmärkta och icke Svanenmärkta. Bland dessa är det endast två som inte uppfyller den föreslagna kravnivån. Vi ser därför inget behov för någon större höjning av faktorvärdena för mattor. Faktorvärdet för energi är dock höjt från 0,65 till 0,70.

Vi har delat upp textilkategorin offshore-mattor och moppar i två kategorier; en för moppar och rengöringsdukar och en för offshore-mattor. Därtill har vi höjt faktorvärdet för energi för moppar och rengöringsdukar från 0,75 (1,0 i generation 3 av kriterierna) till 2,15.

Energi- och koldioxidfaktorer, miljömärkt el

CWS-boco Sweden AB

Varför halveras bara CO₂-faktorn vid egenproducerad el från förnybara energikällor? Vad är bakgrunden för att CO₂-faktorn inte är noll? Varför gäller det enbart egenproducerad el, även el producerad från andra leverantörer på marknaden som är baserad på förnybara energikällor bidrar ju till bättre miljö, dvs det efterlyses en lägre CO₂-faktor även för det.

Om man producerar el via en ånggenerator med biobränsle som bränsle, skulle det räknas in som egenproducerad el från förnybara energikällor? Incitament till att

installera egenproducerad el minskar något när man enbart halverar CO₂-faktorn och inte drar ned den till noll.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Rikstvätt.

Rikstvätt

Varför halveras bara CO₂-faktorn vid egenproducerad el från förnybara energikällor, varför är den inte noll?

Om man producerar el via en ånggenerator med biobränsle som bränsle, skulle det räknas in som egenproducerad el från...?

Varför differentierar man mellan utomproducerad "grön" el och egenproducerad "grön" el? 1,6-faktorn är ju kvar för förlusterna i nätet vilket väl (?) får ses som fine i sammanhanget, men CO₂-faktorn bör väl halveras på samma sätt som för egenproducerad?

Incitament till att installera egenproducerad el minskar något när man enbart halverar CO₂-faktorn och inte drar ned den till noll.

Systemet kring vårt elkraftsnät gör det svårt att säga att egenproducerad el bör ha elfaktor 1 istället för 1,6.

Förslag:

Egenproducerad el från förnybara energikällor skall ha CO₂-faktorn = 0 för att göra det riktigt intressant att arbeta för denna typ av elproduktion.

Köp av "grön el" bör ge samma CO₂-faktor som för egenproducerad "grön" el. Drivkraften för att använda "grön" el måste bli större för att i det stora hela verka för mer användning av denna typ av el.

Vid egenproduktion av el kan knappast faktorn 1,6 användas då det i detta fall tekniskt sett inte uppstår några nätförluster annat än mer eller mindre försumbara.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi ønsker at tilgodese investeringer i solceller og lignende for selv at producere noget af den el, der anvendes - også selvom det ikke er helt entydigt hvor stor en miljøeffekt et sådan initiativ i virkeligheden medfører. Det vil f.eks. være alt for unuanceret at sige, at den fremstillede egenproduceret energi er uden belastning af miljøet. F.eks. er der ikke altid sammenhæng mellem, hvornår solcellerne producerer el og hvornår vaskeriet har behov for el. Overskydende el leveres ud på markedet og bidrager positivt til elnettets gennemsnit. På den anden side ville man sandsynligvis kunne opnå en samlet større miljøfordel for de samme penge ved at investere pengene i større centrale anlæg. Nordisk Miljømærkning ønsker samtidig, at vaskerierne fortsat har fokus på at være energieffektive. For på den ene side at bifalde investeringer i egenproduceret el og på den anden side sikre energieffektivitet, så har Nordisk Miljømærkning besluttet, at CO₂-faktoren for egenproduceret fornybar el i denne generation af kriterierne kan

halveres og at energifaktoren kan reduceres til 1,1 for egenproduceret (på egen matrikel og med eget anlæg) fornybar el fra sol og vind.

Det er vanskelig for Nordisk Miljømerking å premiere grønn el, fordi ingen av dagens ordninger er nordiske og det er stor forskjell på hva som beskrives som grønt i de ulike ordningene. Bra Miljøval har noen tilleggskrav til produksjonen av elektrisiteten, og danske ordninger har noen andre tiltak. I Danmark blir ordningene klassifisert fra A til D på nettsiden Din guide til grønt elvalg (<http://xn--grntelvalg-1cb.dk/homepage.html>).

El-produktion via en ånggenerator med biobränsle som bränsle skulle inte räknas som egenproducerad el från förnybara energikällor då det innebär bränsleinput.

Lindström Oy

Follow up energy, should be process energy, not premises energy. We cannot change climate, and it is bit unrealistic to have same values for laundry in south Denmark and laundry in northern like FIN Sodankylä.

If process energy could be used, there is still challenges to get all reusable energy for meters, like steam condensate. There are no meters that could be used for that measuring, that are why there should be calculation how much condensate is reused. Steam industry has quite common understanding about re use, swan should utilize that.

Svan do not take into account really how environmental friendly process really is. With new criteria, you can play with money. You can buy part of renewable energy to get swan.

In some areas, there are no renewable energy forms available or capacity is very limited. It cannot be punished with swan if case is like that.

Nordic Ecolabelling's comment

Nordic Ecolabelling appreciates your comments. In developing the energy requirement, it has not been taken into account where in the world the laundry is located. It may seem unfair if believing that a laundry in northern Norway uses more energy for heating than a laundry in southern Spain. However, our experience is that the processes deliver so much excess heat that space heating is rarely necessary - neither during the winter period. However, there may be situations where, for example office space is located so that no excess heat from the production can be utilized in practice. Theoretically, the requirement could have been designed so that office space contributed to the energy limit value with an amount of energy that corresponds to the amount of energy needed to keep the comfort heat in a well-insulated office building in the climate zone. However, this would complicate the requirement significantly without having a real environmental impact from it.

Nordic Ecolabelling takes many different environmental aspects per functional unit into account. We therefore don't agree in the comment about not taking how environmental friendly a process is into account.

Naturskyddsföreningen

Kriterierna omfatter inte några krav på den el som köps in. Naturskyddsföreningen ser gärna att ett poängkrav införs för de tvätterier som köper in miljömärkt el (5 poäng) eller el från förnybara källor (3 poäng).

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Det er vanskelig for oss å premiere miljømerket el, fordi det er store nasjonale forskjeller som vil gjøre det ulikt for vaskeriene i Norden å ta slike poeng. Det handler derfor om bristende styrbarhet.

Därtill finns det flera olika märkningsordningar; Bra Miljöval, EKOenergi och ett antal danska ordningar. De är väldigt olika varandra och det är svårt för oss att avgöra om alla är bra nog för att få poäng.

Nor Tekstil

Faktor for omregning av elkraft og fjernvarme

Vi har tidligere hatt innvendinger mot den høye faktoren på 2,5 som ligger i dagens kriterier. I forslaget til nye kriterier er denne redusert til 1,6, noe som vi anser som vesentlig bedre. Vi ønsker likevel primært at denne faktoren fjernes ut fra følgende begrunnelse:

- Spesielt i Norge (først og fremst pga. den unike vannkraftsituasjonen), men også i resten av Norden, Europa og verden for øvrig, ser vi elektrifisering av områder der fossile brensler har vært enerådende. Eksempel på dette er transport, olje-plattform, skip som ligger i havn o.l. Selv om det kan være miljøfaglig uenighet om deler av elektrifiseringen, er inntrykket at miljømyndighetene bl. a. i Norge er positive til dette. Her kan svanemerkeets strenge restriksjoner i elkraftforbruket være med å bremse denne utviklingen, evt. kan uenighet om dette, medføre at virksomheter eller hele bransjer vil velge andre måter enn Svanen å dokumentere sitt miljøarbeid på.
- Det er en økende satsing på fornybar energi som f.eks. elkraft fra solceller. Ulempen er at produksjonen er høyest når behovet er minst. Selv om vannkraft er regulerbar, kan det ofte også her være et overskudd om sommeren. Man kan tenke seg at vaskerier med mulighet for å bruke elkraft til damp- og varmeproduksjon i tillegg til andre typer brensler, kan bruke elektrisk overskuddskraft om sommeren som også er høysesong for de fleste vaskeriene. Dette vil sannsynligvis ikke være mulig, selv med den reduserte faktoren i det nye forslaget.
- Det foregår i dag forskning på varmepumper som kan produsere damp i temperaturområdet som brukes i vaskerier. Dette kan føre til at damp kan produseres med vesentlig lavere energibruk, klimagassutslipp og lokale forbrenningsgasser som NO_x. Dette kan gi en økning i elkraftforbruket som kan komme i konflikt med energikravet til selv om faktoren for elkraft er redusert fra 2,5 til 1,6.
- Det kan være lokale forhold som medfører at det settes restriksjoner på utslipp av forbrenningsgasser f. eks. NO_x. Årsaken til dette kan være topografiske forhold eller at det er stor totalbelastning i form av andre

utslippskilder fra virksomheter og transportører. Dersom effekt- og energisituasjonen tilsier det, kan bruk av elkraft være et alternativ til forbrenning i enkelte slike tilfeller.

- Når bedrifter skal registrere og ha kontroll med energiforbruket sitt, blir elkraft normalt registrert 1:1, på linje med andre former for energibruk. Dette betyr at svanemerkede vaskerier må ha dobbelt energiregnskap. Ett for kontroll med kravene i svanemerkning, og ett for annen bruk. Dette er unødvendig byråkratisk. Dette gjelder også for faktoren for fjernvarme. Opprettholdelse av klimagassfaktor vil uansett legge restriksjoner på elkraftforbruket og fjernvarmeforbruket.

Våre svanemerkede vaskerier har et elkraftforbruk på ca. 0,165 kWh / kg tøy i snitt. Dette tilsier at man ved å ta bort faktoren (1,6) på elkraft kan redusere F- energi med 0,1 kWh/kg for alle tekstilkategorier for å opprettholde kravene til totalt energiforbruk.

Vi forslår at man tar bort faktoren 1,6 kWh/kWh for elkraft, jfr. ovenstående begrunnelse. Det samme gjelder faktoren 1,1 på fjernvarme.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning takker for kommentaren og er enig i, at el spiller en viktig rolle i et fremtidig bæredygtig energisystem. Som beskrevet i baggrundsdocumentet er vi også helt med på, at der kan være perioder med "overskud" af fornybar el – og at det miljømæssigt kan være en fordel at anvende el i de perioder. Vi har kigget efter om der var en nem metode til at håndtere dette på, men det er ikke lykkedes os af finde frem til en måde at adskille el i perioder med "overskud" af fornybar el fra øvrige perioder. Hvis NorTekstil ud fra deres viden har en metode til dette, så kigger vi meget gerne på muligheden for at ændre kravet, så der kan tages hensyn til dette. Vi fastholder fortsat brugen af faktorer som forklaret i baggrundsdocumentet. Faktoren for el har vi valgt yderligere at reducere til 1,5. I den kommende revision vil vi kigge på udviklingen for at se om faktoren yderligere kan reduceres – eller helt elimineres. For egenproduceret el er faktoren reduceret yderligere for at motivere til investering i ny fornybar elkapacitet.

Når det gælder ny forskning i varmepumper, så ser vi positivt på dette og idet COP-faktoren for varmepumpen med al sandsynlighed vil overstige elfaktoren, så vil vores krav tilskynde til en sådan udvikling.

Når det gælder faktoren for fjernvarme, så er det værd at bemærke, at den blot er en skabelonværdi, der kan erstattes af data det aktuelle fjernvarmenet.

Textilia

- Bör ha avdrag för energianvändning vid eget vattenreningsverk.
- Bra att faktorn på el sänkts från 2,5 till 1,6.
- Faktorn för egenproducerad el (vindkraft/solcell) bör vara 1. Då det gynnar utbyggnaden av lokal förnybar energiproduktion. Det är även svårt att se "förluster" ur dessa system då man inte "matar in" bränslen utan de härstammar från sol och vind.

- Behövs en tydlig definition på vad som menas med ”egenproducerad el från förnybara källor”. Är det solceller, vindkraftverk? Behöver de stå på egen egendom?
- Faktorn för inköpt miljömärkt el bör vara lägre än 1,6.
- Varför höjs kraven på 2 - ”Arbetskläder till institution/handel/service + Skor” mer än övriga när det gäller energi och klimatpåverkan?
- Det måste finnas en hänsyn tagen till var ett tvätteri befinner sig i landet. Energianvändningen för uppvärmning skiljer sig åt beroende på yttemperatur.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentarerna.

- *Om energianvändningen till intern reningsanläggning för avloppsvatten kan urskiljas med hjälp av mätutrustning eller relevanta beräkningar kan den undantas från beräkningen av Aenergi. Se inledningen till krav O6.*
- *Tack för stödet. Energifaktorn för el har sänkts ytterligare till 1,5 efter remiss.*
- *Vi har korrigerat energifaktorn för egenproducerad el från förnybara energikällor till 1,1 för att motivera till investeringar i ny förnybar elkapacitet.*
- *Ja de ska stå på egen egendom och det är typiskt solceller eller vindkraft. Detta är förtydligat i bakgrundsdocumentet.*
- *Det er vanskelig for oss å premiere miljømerket el, fordi det er store nasjonale forskjeller som vil gjøre det ulikt for vaskeriene i Norden å ta slike poeng. Det handler derfor om styrbarheten. Därtill finns det flera olika märkningsordningar; Bra Miljöval, EKOenergi och ett antal danska ordningar. De är väldigt olika varandra och det är svært for oss att avgöra om alle är bra nok for å få poeng.*
- *Det finns flere tvätterier for arbeidskläder som ligger under 50 % av gränsvärdet for energi. Att skärpa kravet mer for arbeidskläder än andra tekstilkategorier är ett försök att løse den problematiken.*
- *I fastsettelse af vores energikrav er der ikke taget hensyn til, hvor i verden vaskeriet er placeret, hvilket kan synes uretfærdigt idet man skulle tro, at et vaskeri i Nordnorge skal bruge mere energi til opvarmning end et vaskeri i Sydspanien. Vores erfaring er dog, at processerne afgiver så meget overskudsvarme, at rumopvarmning sjældent er nødvendigt – ej heller i vinterperioden. Der kan dog være situationer, hvor f.eks. kontorlokaler er placeret, så ikke overskudsvarmen fra produktionen kan udnyttes i praksis. Teoretisk set kunne man have udformet kravene, så kontorarealer bidrog til energigrænseværdien vaskeriet med en mængde energi, der modsvarer den mængde energi, som skal til at holde holde komfortvarmen i et godt isoleret kontorbyggeri i den pågældende klimazone. Dette ville dog komplicere kravet betydeligt uden at få en reel miljøeffekt ud af det.*

Stil Tekstilservice AS

Hvorfor tar man strømforbruket og ganger faktisk forbruk opp med en faktor på 1,6 for å finne det faktiske strømforbruket i kwh? Vi har lagt inn dataen som vi faktisk har brukt og betalt for hele året – er ikke det mer riktig å bruke det tallet da? Bør vi regne oss bakover for å ikke få for høyt forbruk på strøm?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. I kravet till energi summeras använd mängd energi och bränsle. Det går åt mer energi än 1 kWh för att få ut 1 kWh el. När el framställs blir det en förlust dels i produktionen, dels via transporten fram till den som använder elen. För att göra siffrorna för el och bränsle jämförbara med varandra används därför en energifaktor för el. Läs mer i bakgrundsdocumentet.

Övrigt

Avfall Sverige

Avfall Sverige stödjer förslaget.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

P2 Energi

Inga remissvar.

07 Utsläpp av växthusgaser

Avfall Sverige

Avfall Sverige stödjer förslaget.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Ecolab

Det er vigtigt, at de vaskerier som anvender vedvarende energi såsom termisk energi (ex Island) og/eller el fra vedvarende energi (ex sol/vindenergi) anerkendes for dette. Det er omtalt i baggrundsdocumentet at vaskerier der anvender alternative energikilder bør præmieres for dette men det er ikke specificeret i hverken baggrundsdocument og/eller kriterieforslaget hvordan dette vil ske i praksis.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för era kommentarer. Island har en helt særlig energisituation og elproduktionen er afskåret fra resten af verden. I denne generation af kriterierne kan elforbrug i Island regnes med samme faktorer som egenproduceret fornybar el, alltså 1,1 istället för 1,5.

Nor Tekstil

Dersom det gjøres endringer i faktorer for energibruk, må faktorer for klimagassutslipp endres tilsvarende.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Faktorvärdena för växthusgaser har ändrats i enlighet med faktorvärdena för energi.

Skovly Engros AS

En konsekvens av vår kommentar til O6, er at det også oppstår store forskjeller i grenseverdien for «tillatt» utslipp av CO₂, ref. tabell 4. Den desidert viktigste energikilden for et moppe- og mattevaskeri er gass, enten det er til oppvarming av tørketromler eller til produksjon av damp. Dette forbruket av gass gjør også at utslipp av CO₂ blir betydelig. Likevel er det også her store forskjeller mellom kategoriene 7 og 8 kontra øvrige tekstilkategorier.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Nordisk Miljömärkning har tilpasset CO₂ faktorerne, så de modsvare de justeringer, vi har foretaget i energigrænseværdierne efter høringen.

Stil Tekstilservice AS

Matter og mopper blir samme beskrivelse som over; urimelig strenge krav til denne kategorien. Stil tekstilservice anser oss som et vaskeri med sterkt fokus på energiforbruk og lavt forbruk, men fordi vi har så stor andel matter blir vi sterkt straffet på dette punktet og kan slite med å klare kravet. I tillegg oppnå null poeng. Dette føles ikke rettfærdig sammenliknet med andre vaskerier med mindre matter som er mindre miljøvennlig enn oss.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Kravniveauet er fastsat på basis af energikravet med antagelse om et vist elforbrug (ca. 0,2 kWh/kg) samt med basis i naturgas som brændsel.

Betræffande kraven på mattor, se svar under krav O6.

Textilia

Det bør tydligere stå i kriterieteksten att "egenproducerad förnybar energi" medför avdrag.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Kravet hänvisar till bilaga 4 där omräkningsfaktorerna, både för bränsle och el, finns nedskrivna.

P3 Utsläpp av växthusgaser

Inga remissvar.

O8 Vattenanvändning

Lindström Oy

Sometimes with joint service centers it is better to reuse water some other process than it owns, that should be also be able to be counted. Like washing roll towels with fresh water and utilizing all used water to wash industrial wipers. Also impacts total chemical usage if rewater is used.

Water consumptions for Workwear and Hotels are quite high. Figures shows that there has been no recycling in use. Quite strange is also that hotel linen needs more water than roll towels, what is dirtier textile?

Nordic Ecolabelling's comments

Nordic Ecolabelling appreciates your comments. The problem that you are describing is because of the exception for cloth hand towel rolls. In the long term, we plan to remove that exception.

We have increased the factor value for cloth hand towel rolls from 9,5 to 12.

Kemikalieinspektionen

I avsnittet om vattenanvändning beskrivs använd energi (Avatten) och gränsvärde för energi (Gvatten). Kemikalieinspektionen undrar om detta är en felskrivning och om det istället ska vara använd volym vatten (Avatten) och gränsvärde för volym vatten (Gvatten) eller liknande.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för att ni har uppmärksammat oss på denna felskrivning. Kravet är ändrat till volym vatten (Avatten) och gränsvärde för vatten (Gvatten).

Nor Tekstil

Som beskrevet i punktet om energibruk, mener vi at det i praksis er liten forskjell på vaske-prosessene for hotelltøy og mopper i forhold til f.eks. helsetøy. F.eks. er det tykkere kvalitet på hotellhåndduker enn håndduker for helse. Det betyr at det bindersmer vann i tøyet. Dette vil kreve mer vann i vaskebadene. Dette betyr mer for vannforbruket enn smussgrad.

Vi foreslår derfor at faktorene for vann økes noe i disse kategoriene på bekostning av andre kategorier.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har höjt faktorvärdet för vattenanvändning för hotell från 10,0 till 13,5 efter remiss.

Skovly Engros AS

Mopper og matter er stort sett svært skitne når de kommer til vask. Mopper inneholder mye smuss og rester av vaskemidler. Matter som ofte benyttes i inngangspartier har mye sand i seg. I vintersesongen er de i som regel fylt med vann / slaps og salt (for områder hvor gater og veier saltet). For å oppnå et godt vaskeresultat er det viktig å benytte tilstrekkelig med vann. I tillegg er muligheten for gjenbruk av vannet for første del av vaskeprosessen sterkt begrenset på grunn av den store mengden smuss i mopper og matter. Også her ønsker vi å påpeke den store forskjellen i grenseverdien for bruk vann kategoriene for 7 og 8 kontra øvrige tekstilkategorier.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har delat upp textilkategorin offshore-mattor och moppar i två kategorier; en för moppar och rengöringsdukar och en för offshore-mattor. Faktorvärdet för vattenanvändning för moppar och rengöringsdukar är höjt från 7,0 till 15,0 efter remiss.

Beträffande mattor har vi data från > 10 tvätterier som primärt tvättar mattor. Datan visar att merparten av dessa oppfyller kravet på vattenanvändning. Vi ser därför inget behov för att höja dette faktorvärde.

Stil Tekstilservice AS

Matter bruker mindre vann enn mopper og arbeidstøy fordi det er mye gummi. Men moderne vaskerier er det allikevel 19,5 liter per kilo tøy vasket for mildt for arbeidstøy. Mopper sammenliknet med industriarbeidstøy bruker mer vann fordi vi må ha badeskift en ekstra gang for å få moppene rene fordi det er mye lo i moppene. Mopper er derfor ekstremt skjevt at får bruke så mye mindre vann enn arbeidstøyet. Dette vil være vanskelig å klare spesielt for mindre vaskerier som vasker moppene i konvensjonelle maskiner og ikke på vaskerør.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har delat upp textilkategorin offshore-mattor och moppar i två kategorier; en för moppar och rengöringsdukar och en för offshore-mattor. Därtill har vi höjt faktorvärdet för vattenanvändning för moppar och rengöringsdukar från 7,0 till 17,0.

P4 Vattenanvändning

Inga remissvar.

4.3.3 Tvättkemikalier

Berendsen Sverige

Hänvisning till Ecolabs remissvar gällande tvättkemikalier.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning noterar detta.

O9 Klassificering av tvättkemikalier

Avfall Sverige

Avfall Sverige stödjer förslaget.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Christeyns Norge

Det er ønskelig å kunne bruke spesialmidler til flekkfjerning i vaskeprosess og ikke bare ved flekkfjerning påført direkte på plagget. I større virksomheter kan misfarging, blekkflekker og rustflekker være av så stort omfang at maskinell

håndtering er eneste mulighed. Alternativet kan være kassasjon av tekstiler som fortsatt har potensiell lang levetid igjen.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för era kommentarer. Det er tillatt med flekkfjerningsmidler som oppfyller kjemikaliekravene. Videre er det tillatt med en viss mengde klor, avhengig av type tekstilkategori.

Ecolab

Der bør ikke være krav og/eller forbud mht. klassifisering af indgående råvarer og det bør overvejes igen hvilke krav der skal være mht. klassifisering af det endelige produkt. Det må forventes, at EU REACH vil medføre at en lang række råvarer vil få en ny og skærpet fare/miljøklassifisering. Dette vil med stor sandsynlig få konsekvenser for nogle af de anvendte vaskemidler. Dette kan så betyde at innovative kemikoncepter akut må udfases fra de enkelte vaskerier der anvender produktet selv om kemien er uforandret. Dette kan så igen medføre, at et vaskeri skal ændre processer som igen kan betyde øget brug af ex vand og/eller energi. Det foreslås derfor at krav til klassifisering af produkter og råvarer helt fjernes fra kriteriekravene da dette allerede er grundigt reguleret af lovgivningen eller at der som minimum gives en overgangsperiode på minimum 12 måneder til enten at omformulere aktuelle produkter og/eller frembringe dokumentation for alternativ klassifisering af produktet.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Nordisk Miljömärkning ställer krav på ingående ämnen/råvarors inneboende egenskaper såsom toxicitet, sensibilisering o.s.v. genom krav på vilka klassificeringar som tillåts på de produkter som används i tvätterierna. Nordisk Miljömärkning vill främja användandet av produkter som inte är klassificerade enligt tabellen i krav O9 för att minska den negativa påverkan på miljö och hälsa från dem.

Vi är öppna för övergangsperioder vid eventuella omformuleringar av produkter. Övergangsperiodens längd kommer dock an på hur komplex och allvarlig situationen är och bedöms från fall till fall.

Kreussler

H-sentences for the environment: Please keep in mind that producing concentrated products have a higher risk on getting classified with one of these sentences. On the other hand concentrated products are appreciated as they reduce transport and packaging.

Nordic Ecolabelling comment

Nordic Ecolabelling appreciates the comment. The chemical requirements in the criteria for textile services are – through the CDV requirement – designed to reduce the overall environmental impact per functional unit, ie per kilogram of textile. It is therefore not relevant to make demands on the individual laundry chemicals with respect to environmental hazards and like current criteria there is no prohibition on using laundry chemicals classified with H400, H410, H411, H412 or H413.

O10 Klassificering av ingående ämnen i tvättkemikalier

Naturskyddsföreningen

Enligt kriterierna undantas NTA, som förorening i råvaror, kravet på att ingående ämnen inte får vara klassificerade med "H351- Misstänks kunna orsaka cancer". Detta under förutsättning att halten understiger 0,2 viktsprocent i råvaran. Vi ställer oss frågande till att en så hög halt som 0,2 % är nödvändig med de tekniker som numera finns tillgängliga och föreslår därför att Svanen utvärderar detta ytterligare.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för era kommentarer. Vi kjenner ikke eksakt til hvor langt ned vi kan sette grensen. Kravet er imidlertid strengere enn i de noe eldre kravene til Svanemerket tekstilsvaskemidler til prof. bruk. Vær oppmerksom på at konsentrasjonen i sluttproduktet uansett skal være under 0,1 %.

O11 Tvättkemikaliernas innehåll av miljöfarliga ämnen

Kemikalieinspektionen

Ett poängkrav gällande kemikalieanvändning, kopplat till krav 010 och 011, skulle kunna övervägas. Detta för att driva på utvecklingen av tvättkemikalier som innehåller färre miljö- och hälsofarliga kemikalier.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för ett bra förslag. Vi har infört ett poängkrav, P5, kopplat till O11 efter remiss.

Kreussler

It is very good that peracetic acid is not forbidden as it is widely used for bleaching textiles.

Nordic Ecolabelling's comment

Nordic Ecolabelling thanks for the support.

O12 Begränsning av tvättkemikaliernas samlade CDV – kritisk utspädningsvolym

Christeys Norge

Innstramming av CDV-krav er krevende. Det må hele tiden avveies om vaskekjemikaliene har en god nok effekt til ikke å gå ut over tekstilenes levetid, teknisk og visuelt. Forlenget levetid og redusert kassasjon er viktige miljøfaktorer.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vår ambition har inte varit att sätta ett CDV-krav som äventyrar tvätteriernas möjlighet att leverera tillfredsställande tvättkvalitet. Om det visar sig att kravet är för tufft under omprövningen är vi öppna för att justera det.

Ecolab

Kravene til CDV strammes i det nye kriterieforslag. Der kan ikke længere vælges mellem at benytte CDV kronisk og CDV akut. Nu kan der kun anvendes CDV kronisk som værdi. Samtidig så strammes kravene i generation 4 med 20-25 % i forhold til gældende krav i version 3. Endvidere er der også stammet i kravene til point med 10 % hvis det aktuelle vaskeri har lavere værdier for CDV end kravet. Dette vil give udfordringer og problemer på nogle typer af vaskerier – specielt når der er tale om vaskerier der er tæt på CDV grænsen. Det er specielt bekymrende ved brug af innovative nye kemi og vaskekoncepter hvor der i nogle tilfælde anvendes ny kemi der ikke altid er lige så veldokumenteret som traditionel kemi. Så skærpelse af CDV kravet kan blokere for ny udvikling som f.eks. kan være med til at spare vand, energi, procestid og/eller forøge levetiden af tekstilerne.

På den korte bane tager Ecolab forbehold for de nye foreslåede CDV grænser da det ikke har været muligt at kontrolberegne jf. ny DID liste og nye CDV grænser. Den nye DID liste blev således først tilgængelig på jeres hjemmeside i sidste uge.

På den lange bane mener Ecolab, at det bliver for restriktivt at indskærpe CDV kravet da det er muligt at nogle benyttede råvarer i vaskemidlerne får nye data grundet REACH. De endelige konsekvenser af REACH kendes endnu ikke - så dette kan igen betyde, at det bliver endnu mere vanskeligt at overholde CDV kravet for vaskerierne - både ved brug af de eksisterende vaskemidler men også ved introduktion af mulige nye innovative produkter.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vår ambition har varit att sätta ett CDV-krav som inte äventyrar tvätteriernas möjlighet att leverera tillfredsställande tvättkvalitet. Om det visar sig att kravet är för tufft under omprövningen är vi öppna för att justera det.

I generation 3 av kriteriedokumentet var CDV baserat på valget mellan enten CDVakut eller CDVkronisk. Brugen af kroniske toksicitetsdata foretrækkes generelt, da langsigtede toksicitetsdata vurderes at have højere kvalitet og at give en mere præcis/pålidelig vurdering af de mulige miljøpåvirkninger sammenlignet med akutte toksicitetsdata. CDV-værdierne er nå således baseret udelukkende på kroniske toksicitetsfaktorer.

Nor Tekstil

Som nevnt under kapittelet om energi, klimagasser og vann, mener vi at den store forskjellen i kravene for hotelltøy i forhold til andre tekstilkategorier ikke er realistisk i praksis. Som nevnt over, vil det i praksis være liten forskjell på forholdet vann/tekstiler på hotelltøy og helsetøy. For å sikre desinfisering må dosering tilpasses vannmengde i vaskebadet, dvs. at tekstiler som krever større andel vann i vaskebadet må kompensere med økt dosering av kjemikalier for å unngå for stor uttynning av kjemikaliene. Da det ikke er krav om godkjent metode for desinfisering av hotelltøy, kan det brukes andre doseringer og temperaturer enn for helse (og næringsmiddeltøy). I så fall må desinfeksjon verifiseres med jevnlig kontroll. Det er grunn til å tro at vesentlig reduksjon av kjemikaliedosering vil øke risikoen for at desinfeksjon ikke blir oppnådd. På vaskerier som vasker hotell- og helsetekstiler på samme vaskerør vil dette utgjøre en risiko for kontaminering av vaskerøret. I praksis vil man derfor ofte bruke samme prosess for hotell- og helsetekstiler.

Ut fra dette foreslår vi at kravene for CDV og anNBO for hotelltekstiler settes høyere, evt. på bekostning av andre kategorier. Det tas forbehold om at kjemileverandører som har en bedre oversikt over de enkelte kjemikalier, har en annen oppfatning om dette.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning takkar for kommentaren. Vi har höjt faktorvärdet för CDV från 60 000 till 70 000 för hotell och från 70 000 till 80 000 för stuglogilinne efter remiss. Se för övrigt kommentarerna till CDV ovan. Vi kommer att följa utfallet av CDV-kravet noggrant under omprövningen och om det visar sig att kravet är för tufft för att en tillfredsställande tvättkvalitet ska kunna uppnås är vi öppna för att justera det. Beträffande er kommentar om anNBO, se svar under krav O15.

P5 Poängmöjlighet för CDV-värden

Inga remissvar.

O13 Begränsning av tvättkemikaliernas innehåll av klor

Christeyns Norge

Det er viktig å fortsatt gi en fornuftig mulighet for bruk av aktivt klor til omvask slik at en unngår unødvendig kassasjon av tekstiler som kan gjenopprette en akseptabel bruksverdi etter å ha blitt påført flekker som ikke kan fjernes ved ordinær vask.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning takkar for kommentaren. Se gemensamt svar under Rikstvätt.

CWS-boco Sweden AB

Krav på kloranvändning kontra extra kassationer som konsekvens – Är det verkligen miljömässigt motiverat att kassera hellre än förlänga livslängden på textilen genom kloranvändning?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning takkar for kommentaren. Se gemensamt svar under Rikstvätt.

DFD

I forbindelse med spesialiseringen af vaskerier, hvor visse vaskerier vil komme til udelukkende at vaske de ”mest smudsbelastede” kategorier og ikke længere vil kunne ”låne” det tilladte klorforbrug fra de mindst snavsede kategorier, vil konsekvensen kunne blive en unødigt høj kassation for at kunne holde sig inden for den tilladte klormængde. Teoretisk set er der taget højde for dette i kategoriseringen og de dertilhørende grænseværdier, men i praksis er billedet nok et andet.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning takkar for kommentaren. Se gemensamt svar under Rikstvätt.

Ecolab

Der skal ikke anvendes mere klor end højest nødvendigt og Ecolab har udviklet koncepter der gør det muligt at begrænse brugen af klorholdige produkter signifikant. Men det bør være muligt at foretage periodisk vask med klor (speciel vask / omvask) for at undgå at skulle kassere tekstiler grundet pletter / jordslåethed. Klor til omvask tæller ikke med direkte i beregning men er med i beregning for den totale mængde klor som vaskeriet må anvende. Alt. kan speciel produkter som ex indeholder DADMAC forbindelser tillades i begrænsede mængder (se nedenfor punkt O16).

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se gemensamt svar under Rikstvätt.

Rikstvätt

Krav på kloranvändning kontra extra kassationer som konsekvens – Är det verkligen miljömässigt motiverat? Här är vi mycket tveksamma till att man i de nya kriterierna minskat kloranvändningen och som ett led av detta kommer med all säkerhet andelen kassationer att öka vilket direkt är miljöförstörande.

Förslag:

Behåll de tidigare fortfarande tuffa kraven på kloranvändningen.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för era kommentarer. Nordisk Miljömärkning är medveten om att stramningar på klor kan ge bagslag i förhållande till öget kassation och dermed större miljöbelastning ved bomuldsdyrkning og fremstilling af nye tekstiler. Det obligatoriska kravet är därför oförändrat i förhållande till generation 3 av kriterierna. Enligt licensdata använder cirka 80 % av tvätterierna mindre än 2/3 av gränsvärdet. Det tillhörande poängkravet är därför skärpt. Olyckligtvis blev det fel i remissförslaget så att det såg ut som om poängkravet var lättat. Det är korrigerat efter remiss.

Vraa Dampvaskeri

Tabel 12: Faktorværdi for chlor i forskellige tekstilkategorier

Ad 1) Hvidt tøj fra fiskeindustri kræver ofte mere kemi end viskestykker, hvorfor det igen giver god mening at have en kategori kun til dette.

Ad 4) Vores erfaring er, at dugene oftest er ligeså tilsmudsede som servietterne, da de opsamler alt spildt rødvin, er underlag for buffeten, sovsekanden, bruges af kunden som indpakkingsmateriale for alle servietter mm. På grund af størrelsen udgør en dug til omvask højere forbrug af energi, vand og kemi end en serviet til omvask, så det vil være mere fornuftigt at vaske dugene rene i første vask. Det giver derfor ikke mening, at der er så stor forskel på chlordoseringen i de to kategorier.

Ad 5) Vi synes, 1725 mg/kg er meget, når værdien for tøj fra slagterierne, der er fyldt med dyreblood, kun er 1500.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har infört en ny underkategori till tekstilkategori 1 – arbetskläder från fiskeindustri – som har fått faktorvärdet 2000 mg klor/kg tvätt.

Fläckar från läppstift är en av orsakerna till att servetter har ett mer generöst faktorvärde för klor än dukar. Normalt sett tvättar ett tvätteri både servetter och dukar. Det samlade gränsvärdet för klor bör därför vara tillfredsställande.

I underkategorin vita arbetskläder från t.ex. livsmedelsindustrin ingår inte enbart textilier med djurblod utan även kläder från exempelvis mejerier. Underkategorin blodfläckade och nedsmittade textilier består däremot endast av textilier med blod.

P6 Poängmöjlighet vid låg förbrukning av klor

Inga remissvar.

O14 Begränsning av tvättkemikaliernas innehåll av icke anaerobt nedbrytbara ämnen

Christeyns Norge

Ingen bemerkning.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning noterar det.

Nor Tekstil

Som nevnt under kapittelet om energi, klimagasser og vann, mener vi at den store forskjellen i kravene for hotelltøy i forhold til andre tekstilkategorier ikke er realistisk i praksis. Som nevnt over, vil det i praksis være liten forskjell på forholdet vann/tekstiler på hotelltøy og helsetøy. For å sikre desinfisering må dosering tilpasses vannmengde i vaskebadet, dvs. at tekstiler som krever større andel vann i vaskebadet må kompensere med økt dosering av kjemikalier for å unngå for stor uttynning av kjemikalierne. Da det ikke er krav om godkjent metode for desinfisering av hotelltøy, kan det brukes andre doseringer og temperaturer enn for helse (og næringsmiddeltøy). I så fall må desinfeksjon verifiseres med jevnlig kontroll. Det er grunn til å tro at vesentlig reduksjon av kjemikaliedosering vil øke risikoen for at desinfeksjon ikke blir oppnådd. På vaskerier som vasker hotell- og helsetekstiler på samme vaskerør vil dette utgjøre en risiko for kontaminering av vaskerøret. I praksis vil man derfor ofte bruke samme prosess for hotell- og helsetekstiler.

Ut fra dette foreslår vi at kravene for CDV og anBNO for hotelltekstiler settes høyere, evt. på bekostning av andre kategorier. Det tas forbehold om at kjemileverandører som har en bedre oversikt over de enkelte kjemikalier, har en annen oppfatning om dette.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har höjt faktorvärdet för anNBO från 0,60 till 0,70 för hotell efter remiss.

O15 Tvättaktiva tensider, lätt nedbrytbara aerobt och anaerobt

Christeys Norge

Ingen bemerkninger.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning noterar det.

Kreussler

Cationic surfactants adsorb at sludge. Hence not all biodegradability tests can be done.

Short-chained amphoteric surfactants that have a high solubility in water. Data for the aerobic degradation are available. But it is not possible to get any data for anaerobic biodegradability (eg. in sludge) because they are degraded exclusively aerobically. According to my colleague this was a problem we had some years ago.

Nordic Ecolabelling's comment

Nordic Ecolabelling appreciates your comments. The anaerobic biodegradability can be tested separately in an anaerobic environment.

O16 Ämnen som inte får ingå i tvättkemikalierna

Avfall Sverige

Avfall Sverige stödjer förslaget.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Berendsen Danmark

Vi godkender forslaget.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Christeys Norge

Vi ser positivt på at PFC-baserte impregneringsmiddel kan benyttes på personlige verneklær.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

DFD

I et moderne vaskeri med automatisk transport af sorteret snavsetøj, hvor det snavsede og ofte fugtige (våde) tøj kan hænge temmelig længe inden vask, vil der specielt i den varmere årstid være stor risiko for vækst af jordslæthed. Dette

vil ikke alene give anledning til øget omvask, men også pga. af den høje automatisering anledning til at kunderne modtager jordslået tøj. Kunderne vil naturligvis blive utilfredse, men også returnere tøjet, som nu ikke alene skal vaskes om, men også har belastet miljøet med transporten frem og tilbage til kunden. Som nævnt ovenfor, vil det i visse tilfælde ikke være muligt at vaske tøjet om og redde tekstilerne fra kassation pga. manglende mulighed for brug af klor. Er det kulørte tekstiler kan de kasseres direkte, da man ikke kan omvaske med klor på denne kategori. DFD vil derfor på det kraftigste opfordre til at der åbnes mulighed for brug af produkter som Sekural (Fongi) fra Ecolab (der hæmmer væksten af jordslåethed) på udvalgte tidspunkter af året og på udvalgte tekstilkategorier. Det vil ikke alene forlænge den gennemsnitlige tekstillivslængde, men også mindske brugen af klor til omvask. I forhold til miljøbelastningen ved dyrkning af ny bomuld, må miljøbelastningen ved brug af produkter som Sekural være at foretrække.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi håller fast vid förbudet mot DADMAC (dialkyldimetylammoniumklorid) på grund av dess höga ekototoxicitet. Om ny dokumentation som visar att förbudet leder till rejält ökade kassationer kommer fram är vi öppna för att se på det igen. Vår erfarenhet är att tvätterier som implementerar Svanens krav och slutar använda DADMAC inte får ökade kassationer.

Diversey

Diversey is one of the leading companies to have Nordic Ecolabelling certified products as we want to provide sustainable alternatives to all our customers. We have currently more than 20 ecolabelled laundry products, of which a significant number includes phosphates according to current Nordic ecolabelling of criteria for Laundry detergents for professional use. We have used a significant amount of our R&D resources to modify our laundry products to pass the latest criteria and introduced these products on the market 2016. The current suggestion for Nordic Ecolabelling for Textile services is banning phosphate, which we find in this stage a very strange suggestion. This would mean that quite recently introduced products fulfilling the ecolabelling criteria for laundry products could not be used in professional laundries.

We therefore suggest to postpone this decision and align it with the Ecolabelling criteria for laundry products and to give companies time to research and develop new products.

Nordic Ecolabelling's comment

Nordic Ecolabelling thanks for your comment. We postpone this decision, as you suggest, since the criteria is not in phase with the criteria for laundry detergents for professional use. The criteria document updated after the public hearing includes the same restrictions on phosphorous as the previous generation instead of a ban of phosphate.

Ecolab

Det bør overvejes, at tillade DADMAC forbindelser i begrænset omfang (og undtage dette fra CDV kravet). Dette skyldes, at specielt vaskerier der vasker for hoteller i højsæsonen i sommerperioden – hvor der normalt er højere temperaturer – har vanskeligt ved at beskytte tekstilerne mod at blive jordslåede. Ved at benytte et produkt som Ecolab's Sekural (tidligere Sekural Fongi) kan tekstilerne konserveres således, at det undgås at disse bliver jordslåede.

Mht. anvendelse af PFC stoffer til imprægnering så anvendes dette i nogle tilfælde også på beklædning der ikke normalt klassificeres som beskyttelsesbeklædning. Dette kan f.eks. være OP tekstiler på hospitaler og andre typer af beklædning der i dette tilfælde beskytter patienten. Det er generelt vigtigt for vaskerierne at de kan vedligeholde den imprægnering som tekstilerne har ved indkøb af disse.

Mht. optisk hvidt så bør de nye typer af optisk hvidt kunne tillades til anvendelse på vaskerier der har licens efter Svanemærkning af Tekstilservice. Argumentet for dette er, at markedet efterspørger endnu hvidere tekstiler og at det er tilladt under EU-Blomsten at anvende optisk hvidt i tekstilvaskemidler til professionelt brug. Svanemærket og EU-Blomst bør være synkroniseret på dette punkt også.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi håller fast vid förbudet mot DADMAC (dialkyldimetylammoniumklorid) på grund av dess höga ekototoxicitet. Om ny dokumentation som visar att förbudet leder till rejält ökade kassationer kommer fram är vi öppna för att se på det igen. Vår erfarenhet är att tvätterier som implementerar Svanens krav och slutar använda DADMAC inte får ökade kassationer.

Beträffande PFAS har vi omformulerat undantaget enligt följande: Undantaget för PFAS är omformulerat till: Impregneringsmedel till textilier där det av yrkesmässiga skäl finns behov för re-impregnering kan undantages. PFOS och PFOA samt ämnen på kandidatlistan är dock förbjudna i alla tillämpningar. Ved bruk av PFAS-holdig impregneringsmiddel skal behovet begrunnes for hver type tekstil og tilhørende bruksområde. Dette gjøres ved første gangs bruk av det aktuelle impregneringsmiddel til et spesifikt bruk. Begrunnelsen skal være basert på kundens behov og kjemileverandørens bekreftelse på at alternative løsninger ikke finnes. Vaskeriet skal for tilsvarende bruk i etterkant, loggføre aktuelle kundeleveranser.

Når det gjelder optisk hvitt, se vår kommentar under Norske Vaskeriers Kvalitetssystemets kommentarer om dette.

Kemikalieinspektionen

Kemikalieinspektionen har i en utredning av konserveringsmedel i kosmetiska produkter funnit att, utöver triklosan, även klorhexidin samt kvicksilver- och silverföreningar uppmärksammas i samband med utveckling av antibiotikaresistens.

Eventuellt kan ytterligare biocider vara relevanta att inkludera även för tvättkemikalier.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Så langt vi kjenner til er det i følge biocidregelverket ikke tillatt å benytte kvikksølvforbindelser og klorhexidin som konserveringsmiddel i vaskemidler.

Enligt vår kännedom används inte silverföreningar i tvättkemikalier till textilservice och det är därför inte relevant för oss att ställa krav på dem.

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen menar att det bör införas ett krav på att biocida ämnen i tvättkemikalier endast får användas i syfte att konservera tvättkemikalierna.

Eftersom PFAS-baserade impregneringar på textil normalt är tvättbeständiga undrar vi under vilka omständigheter dessa återimpregneringar krävs?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi är inte eniga i kommentaren då vi har ett holistiskt perspektiv på kriterierna. Exempelvis ger perättiksyra som desinfektionsmedel tvätterier möjligheten att sänka tvättemperaturen och därmed minska klimatpåverkan. Perättiksyra är lätt nedbrytbart och har reagerat innan det når recipienten.

Vår erfarenhet från branschen är att det finns behov för re-impregnering inom vissa textilkategorier så som kläder från Försvarsmakten och brandkåren. Alternativet är kassation med den miljöpåverkan som det innebär.

Miljøstyrelsen

Miljøstyrelsen støtter at parfume er udelukket af tekstilservice. Miljøstyrelsen foreslår desuden at udelukke brugen af konserveringsmidlet MIT (methylisothiazolinone) ud fra et arbejdsmiljøhensyn. Det fremgår ikke klart om MIT er udelukket.

Miljøstyrelsen forstår ikke kravet omkring personlig beskyttelsesbeklædning og muligheden for undtagelsen: O16 kravet udelukker: Fluorine surfactants and other per- and polyfluorinated compounds (PFC)*

* Impregnation agents for personal clothing are exempt. PFOS and/or PFOA are prohibited in all applications, however.

I baggrundsdokumentet anføres: Personal protective clothing for the Defence forces and fire brigades but also for other areas need to be reimpregnated with fluorocarbons (PFCs) when laundered.

Hvordan er personlig beskyttelsesbeklædning defineret, og det mest interessant er vel, hvad der menes med "for other areas".

Må man bruge stoffer, der kan nedbrydes til PFOS og PFOA? (Miljøstyrelsen bemærker, at PFOS har været forbudt at anvende globalt siden 2009!).

Miljøstyrelsen forstår, at kandidatlistestofferne PFHxS og C9-C14 PFCA'er vil være udelukket fra svanemærket tekstilservice.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för era kommentarer. MIT utesluts inte i kriterierna men enligt vår kunnskap används ikke MI eller andra isothiazolinoler i tvättkemikalier till textilservice.

Undantaget for PFAS är omformulerat till: Impregneringsmedel till textilier där det av yrkesmässiga skäl finns behov for re-impregnering kan undantages. PFOS och PFOA samt ämnen på kandidatlistan är dock förbjudna i alla tillämpningar. Ved bruk av PFAS-holdig impregneringsmiddel skal behovet begrunnes for hver type tekstil og tilhørende bruksområde. Dette gjøres ved første gangs bruk av det aktuelle impregneringsmiddel til et spesifikt bruk. Begrunnelsen skal være basert på kundens behov og kjemileverandørens bekreftelse på at alternative løsninger ikke finnes. Vaskeriet skal for tilsvarende bruk i etterkant, loggføre aktuelle kundeleveranser.

Det är inte tillåtet att använda ämnen som kan brytas ned till PFOS och PFOA. Det regleras via definitionen av ingående ämnen.

PFHxS och C9-C14 PFCA'er tillåts inte genom förbudet för ämnen på kandidatlistan.

Nor Tekstil

Det kommer stadige tilbakemeldinger og klager, spesielt fra hotellkunder om gråning av tekstiler. Det vil alltid være en viss utskifting av tekstilene til våre kunder, og det viser seg at det er vesentlig forskjell på nye og gamle tekstiler når det gjelder hvithet, noe som øker kravet fra kundene om utskifting av gamle tekstiler når det suppleres med nye. Vi regner også med at bruk av optisk hvitt kan føre til lavere forbruk av blekemidler og dermed mindre kjemisk slitasje. Vi har også fått signaler fra NVK om at grunnen til at de ikke aktivt kan anbefale svanemerking er forbudet mot optisk hvitt. Dette gir redusert kvaliteten og kortere levetiden. I tillegg vil en generell gråning av tøy pga. manglende optisk hvitt gjøre det vanskeligere å oppdage gråning som oppstår i forbindelse med problemer i prosessene, noe som igjen vil øke slitasje på tøy. Vi har forstått det slik at optisk hvitt er akseptert i Europa med begrunnelse i lengre levetid for tekstilene. Vi mener at dette vil være tilfelle også i Norden.

Vi forslår derfor at optisk hvitt tillates for svanemerkede vaskerier.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för era kommentarer. Se vår kommentar rett nedenfor.

Norske Vaskeriers Kvalitetstilsyn

Norske Vaskeriers Kvalitetstilsyn kan ikke støtte forslaget så lenge man opprettholder forbudet mot optisk hvitt.

Forslaget tar ikke godt nok hensyn til helheten i miljøaspektet i vaskeritjenesten. Nå leverer vaskeriene en kvalitet som ikke er i tråd med mange kunders forventninger og vi påstår at mye tøy kasseres unødvendig fordi kunden opplever tøy som grått (og ergo slitt). Vaskerier som fortsatt bruker optisk hvitt i vaskemidlene har lengre levetid på tekstilene, noe som i et miljøperspektiv vil være en stor fordel.

Dere vil risikere at bl.a. hoteller og andre som ønsker en forbedret kvalitet distanserer seg fra kravene. Optisk hvitt er ikke mer miljøbelastende enn andre bestanddeler som fortsatt er i bruk i vaskemidler.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för era kommentarer. Et av argumentene fra Nordisk Miljømerking for forbud mot optisk hvitt har tidligere vært at det ansees som unødvendig å bruke hos vaskeriene. I tillegg vet vi relativt lite om miljøegenskapene til optisk hvitt, annet enn at det ikke er nedbrytbart i slam (ikke anaerobt nedbrytbart). Nordisk Miljømerking har som en generell politikk at vi er «føre var» - det vil si vi vil unngå innholdsstoff som vi ikke kjenner det meste av miljøegenskapene til. Optisk hvitt har derfor ikke vært tillatt for svanemerke vaskerier. Med bakgrunn i høringskommentarene har vi nå sett på bruk av optisk hvitt på nytt. Noe av problematikken er at nye hvite tekstiler allerede er tilsatt optisk hvitt av produsenten, slik at de fremstår «skinnende hvite». Tekstiler som vaskes uten optisk hvitt vil etter en tid fremstå som grå, sammenlignet med nye, og kasseres derfor langt tidligere enn de ellers ville. Dette har vi skjønt spesielt er aktuelt for hoteller. Kassering av tekstiler på grunn av gråfarge medfører som nevnt en betydelig miljøbelastning (mer tekstilavfall, mer tekstilproduksjon). Dette må veies opp mot ulempene ved bruk av optisk hvitt. Det må også nevnes at optisk hvitt ikke forbys i miljømerkede tekstiler – hverken i kravene til Svanemerking eller EU Ecolabel. Vi er derfor kommet fram til at vi vil tillate optisk hvitt for vaskerier, med følgende sterke restriksjoner:

- *I kravene til kjemikalier tillater vi en begrenset mengde stoff som ikke er anaerobt nedbrytbart. Dette vil begrense bruken av optisk hvitt (som ikke er anaerobt nedbrytbart), slik at det ikke benyttes mer enn høyst nødvendig.*
- *I tillegg til denne begrensningen vil vi på grunn av manglende kunnskap om egenskapene til optisk hvitt, sette ett ekstra dokumentasjonskrav. En egen deklarasjon må sendes til Nordisk Miljømerking fra produsenten av optisk hvitt. Følgende helse og miljø-egenskaper og klassifiseringer vi forbyr eller sterkt begrenser ellers i kriteriene, tillates ikke for inngående stoff i optisk hvitt:*
  - *CRM (se krav O10)*
  - *Miljøfarlige stoff (se krav O11)*
  - *Stoff som har blitt evaluert i EU å være PBT (persitstente, bioakkumulerbare og toksiske stoffer) eller vPvB (veldig persistente og veldig bioakkumulerbare) (se krav O17)*
  - *Stoff som anses å være potensielt hormonstyrrende (se krav O17)*
  - *Stoff på kandidatlisten <http://echa.europa.eu/candidate-list-table> (se krav O17)*

Suztain A/S

Vi mener det er en god ide, at fosfater og fluortensider og andre per- og polyfluorerede forbindelser (PFC) er tilføjet listen over stoffer, som ikke må indgå i vaskekemikalierne til vask af tekstiler i Svanemærkede servicevirksomheder.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet. Förbudet mot fosfater har ersatts av ett krav på total-fosfor, se krav O14. Anledningen till det är att kemikaliekraven behöver

vara harmoniserade med Svanens kriterier för textiltvättmedel för professionellt bruk.

Textilia

Är kemikaliekraven förankrade hos Ecolab och Christeysn?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för era kommentarer. Nordisk Miljömärkning har haft en nära dialog med Ecolab, Christeysn och andra kemikalieproducenter under revisionen. De har dessutom lämnat remisskommentarer.

O17 Andelen miljömärkta tvättkemikalier

Avfall Sverige

Avfall Sverige anser att samtliga kemikalier bör vara miljömärkta.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Det är inte möjligt att ställa krav på att samtliga kemikalier ska vara miljömärkta då vissa typer av tvättkemikalier inte kan miljömärkas.

Berendsen Danmark

Vi godkender forslaget om at sætte en minimumsgrænse for miljømærkede vaskemidler til 30 vægt %.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Christeysn Norge

Et krav på minimum 30 % miljømerkede produkter er positivt og bidrar til at vaskeriene tar i bruk miljømerkede systemer.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

DFD

Krav O17 som er et krav om minimum 30% miljømærkede vaskekemikalier kan DFD kun se som ren brødnid fra Nordisk Miljømærknings side. Tidligere har produkterne været godkendt til Svanemærkning, nu skal de være Svanemærkede (eller anden miljømærkning). Som kemikalieleverandørernes kunde kommer DFD til at dobbeltfinansiere en afgift til Nordisk Miljømærkning. Først den afgift som pålægges kemikalieleverandøren ved selve mærkningen (som naturligvis skal dækkes ind i prisen), og dernæst afgiften i forbindelse med certificeringen af vaskerierne efter Svanemærkning af Tekstilservice. At pointkravene i dette nye 4.0 forslag er hævet fra 15 til 20 point, og vaskeriet alene på dette punkt P7 kan få op til 8 point, understreger bare yderligere Nordisk Miljømærknings ønske om at "alle"

produkter, der kan bliver miljømærkede. Dette bidrager i sig selv ikke til en miljømæssig gevinst kun til en øget udgift.

DFD forudser yderligere en risiko for at kravet kan forhindre udviklingen af kemiprodukter til branchen. Der vil med dette krav blive skabt en barriere for introduktion og dermed innovation af nye produkter.

DFD har indtil nu brugt mange ressourcer på at forklare kunderne hvad en svanemærkning "går ud på", og hvorfor de anvendte kemiprodukter ikke nødvendigvis er svanemærket, og at det ikke er kemiprodukterne alene, der definerer en "miljøvenlig" tekstilservice løsning. Et krav om 30% miljømærkede kemiprodukter, kan få en negativ effekt i kommunikationen med DFD's kunder. Når der er stillet krav om at 30% kemi skal være miljømærket, hvad er der så for "uhensigtsmæssige" indholdsstoffer i de øvrige produkter. Det er en alt for kompliceret dialog at tage med kunderne, og de skal fortsat fokuseres på den svanemærkede ydelse, fremfor om hvorvidt råvareinput input i produktionen er miljømærket.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Vraa Dampvaskeri.

Ecolab

Det er endvidere vigtigt, at de krav der stilles i kriterierne giver mening og styrker svanemærkes troværdighed. Dette er f.eks. ikke tilfældet med det foreslåede krav om minimum 30 % miljømærkede produkter på svanemærket tekstilservice. Formålet med dette kan kun være, at tvinge leverandørerne til vaskerierne til at investere yderligere i miljømærkning af produkter - selvom dette ikke giver nogen miljømæssig effekt.

Dette krav giver ikke mening og vil blot medføre yderligere omkostninger for virksomhederne der leverer vaskemidler til vaskerierne. Forskellen på kriterierne der anvendes til godkendelse af kemi for svanemærkede vaskerier (Svanemærkning af Tekstilservice) og kriterierne til svanemærkning af professionelle tekstilvaskemidler er meget lille. Derfor vil dette krav i praksis ikke få miljømæssig betydning overhovedet. I stedet vil det blot være en yderligere omkostning og arbejdsbyrde for virksomhederne der leverer vaskekemi til vaskerierne. I sidste ende vil dette også påføre vaskerierne yderligere omkostninger.

Endelig er det vanskeligt at kommunikere til vaskerierne og vaskeriernes kunder / interessenter at der nu er et minimumskrav for miljømærkning på 30 % af den benyttede kemi. Hvad så med de øvrige 70 % vil et muligt returspørgsmål være. Det er stadig muligt at opnå 8 point hvis 90 % af den benyttede kemi er miljømærket. Dette vil fortsat ligge hårdt pres på leverandørerne af vaskemidler – specielt hvis et vaskeri nu mangler få point for at opnå svanemærket på tekstilservice.

Dette vil også få betydning for udviklingen af nye miljørigtige vaskekoncepter / vaskekemikalier som omtalt i bl.a. punkt O12. Dette skyldes, at nye koncepter normalt ikke vil blive miljømærket fra første dag da det nødvendigt at teste lokalt for at sikre at de benyttede vaskeprocesser er effektive og tilpasset lokale forhold.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Vraa Dampvaskeri.

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen anser att det är mycket positivt med ett krav på viss mängd miljömärkta tvättkemikalier. Vid en framtida revidering bör man dock utvärdera kravnivån på 30 % vilken kan vara lågt satt.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Nor Tekstil

Vi anser det som problematisk at det skal stilles absolutt krav til andel miljømerkede kjemikalier. For det første er det problematisk å sammenligne ulike kjemikalier da det kan være store variasjoner i konsentrasjon og innhold av potensielt miljøbelastende stoffer. Dessuten vil vaskeriet være avhengig av at kjemileverandøren velger å miljømerke sine kjemikalier slik at kravet kan oppnås. Kjemiavtaler vil som regel være langsiktige (f.eks. 5 år), Det er omfattende og ressurskrevende å skifte leverandør, da doseringssystemer og systemer for logging og styring av vaskeprosesser er en del av leveransen. Det betyr at vaskeriene, i alle fall på kort sikt, ikke lett kan skifte leverandør dersom denne ikke kan (eller vil) oppfylle kravet til andel miljømerket kjemi. Kjemileverandørene utvikler stadig nye og mer effektive kjemikalier og prosesser, og kravet om miljømerking kan medføre mindre vekt på innovasjon og utprøving av nye kjemikalier, da det kanskje kan ta tid å få miljømerking av disse. Så vidt vi kan se, er dette det eneste absolutte kravet om bruk av miljømerkede produkter / tjenester i kriteriene. Da Miljømerking Norden kan ha egeninteresse i bruk av svanemerkede produkter og EU Ecolabel (som forvalter), kan dette i verste fall oppfattes som et middel til øke bruken.

Vi foreslår derfor at kravet om 30 % miljømerkede vaskekjemikalier bortfaller.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Vraa Dampvaskeri.

Vraa Dampvaskeri

"Mindst 30% af vaskekemikalierne skal være miljømærkede på årsbasis."

Der ligger 8 point i dette punkt og vi har ikke store muligheder for aktivt at gøre noget i vaskeriet for at opnå flere point. Vi bliver begrænset af, hvor kemibranchen er. Vi kan lægge pres på leverandørerne, men har reelt set ingen indflydelse på opfyldelsen af dette krav.

Ad alternativ a) *"For koncerner kan beregningen laves på koncernniveau...(...)"*.

Hvorfor skal koncerner have den fordel at ikke alle vaskerierne behøver være lige miljørigtige? Det kan også give kunden en misvisende opfattelse af det enkelte vaskeris miljøindsats mht. vaskekemi.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentarerna. Høringssvarene til dette kravet er noe delte. Vi ønsker å understreke at Nordisk Miljømerking er non-profit basert. Vårt fokus er og blir felles gevinst for miljøet, og at produsenter som satser på å miljømerke sine produkter skal oppnå en markedsfordel. I forhold til det økonomiske, gjør vi oppmerksom på at kravet ikke kun omfatter Svanemerkede produkter, men også produkter som er miljømerket av EU Ecolabel eller Bra Miljøval.

At grensen kun settes til 30% i stedet for 100% er fordi det erfaringsmessig tar tid for både vaskerier og produsenter av profesjonelle tekstilvaskemidler å gjøre endringer. Andelen miljømerkede vaskemidler har økt den siste tiden og kravet er oppnåelig. Vi bistår gjerne vaskeriene i kommunikasjonen til kunder som stiller spørsmål ved dette.

Vi har forståelse for at man ikke kan miljømerke et kjemikalie før uttesting, og vi vil ha en konstruktiv dialog med bransjen om dette.

Som det påpekes i høringen kan det være store forskjeller i konsentrasjonen av vaskekjemikaliene. I kravene til tekstilvaskemidler for profesjonell bruk stilles de fleste av kravene i forhold til doseringen i forhold til pr kg vasket tøy, slik at ulik konsentrasjon ikke er avgjørende. For enkelte klassifiseringer, kan konsentrasjonen spille en rolle.

Konsern har muligheten til å dokumentere dette kravet på konsernnivå. Dette gjør det enklere å administrere, men sikrer samtidig den totale andel miljømerket kjemi. Enkeltstående vaskerier kan til gjengjeld unnta pereddiksyre, klor og hydrogenperoksid fra beregningene, da disse ikke kan miljømerkes. Noen høringinstanser uttaler at det er liten forskjell mellom kravene til ikke miljømerket kjemi og miljømerkede vaskemidler. Kravene som stilles til miljømerkede vaskemidler er blant annet strengere i forhold til helse- og miljøfareklassifisering og det kreves at råvareleverandørene dokumenterer at kravene oppfylles. Det stilles videre krav til at det dokumenteres at produktene fungerer ved lavere vasketemperatur d.v.s. lavere energiforbruk.

P7 Miljömärkta tvättkemikalier

Diversey

An additional note would be regarding P7 which gives a point for laundries using 10% by weight or higher or 2 points for 30% (or higher) of the laundry chemicals while O17 already requests the laundries to have 30% of their laundries chemical.

Nordic Ecolabelling's comment

Nordic Ecolabelling appreciates your comment. Thank you for making us aware about this written error. The requirement is corrected so that at least 50% by weight is required to score points.

Naturskyddsföreningen

Tabell 15: Inga poäng bör ges för en nivå som ligger under det obligatoriska kravet. 10 och 30 vikt% bör därför inte ge några poäng och följaktligen strykas i tabell 15.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Tack för att ni har uppmärksammat oss på denna felskrivning. Kravet är korrigerat så att minst 50 vikt% krävs för att ge poäng.

4.3.4 Transport

O18 Utbildning i miljöanpassad körning

Lindström Oy

Eco/economic driving course is obligatory for all drivers always within 5 years period, so there is already a system to monitor this in Finland. In practice, this is done by road police. Difficult to monitor & costly for Lindström to organize course for new driver's other way since we use external transporters incl. extra helpers/additional staff. Monitoring not needed, there is already a system to monitor this generally in Finland.

Nordic Ecolabelling's comments

Nordic Ecolabelling appreciates your comment. If a driver already is approved by the Finnish system/road police the requirement is fulfilled.

Skovly Engros AS

Til distribusjon på vaskerier benyttes i dag biler i ulike vektklasser, fra små og mellomstore distribusjonsbiler til stor lastebiler i kjøretøyklasse 2. Av erfaring fra tidligere kurs, ser vi at nytteverdien av slike kurs er vesentlig mindre for distribusjonsbiler under 3500 kg enn det er for lastebiler. De fleste kurs som holdes i dag retter seg mot større lastebiler og gir slik sett en kostnad vaskeriet føler de ikke får igjen for. Vi foreslår at det kan legges opp til kurs i bedriftens regi støtte av nettbaserte interaktive kursmoduler.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Kursen ska genomföras av en behörig utbildare (extern eller intern). En nätbaserad kurs via en behörig tredje part godkänns här.

*Kravet är ändrat från extern/behörig **utbildningsorganisation** till extern/behörig **utbildare**. Det innebär att tvätteriet kan utföra utbildningen i egen regi om de har en behörig utbildare.*

O19 Krav på fordon

CWS-boco Sweden AB

Med säsong påverkade volymer kan det finnas några spetsar i behov av transport under kortare perioder. För att täcka dessa behov kan det användas lastbilar som annars är inte i drift längre och som har använts sparsamt. Det är alltså lastbilar äldre modell men fortfarande i bra skick. Utöver det är det för vissa bilar teknisk omöjligt att byggas om till Euro 6 utan det blir Euro 5. Vad är bättre för miljön: en bil från 2007 som är nyombyggd euro3 till euro5 eller en bil från 2009 som är euro4? Eller till och med att man gör sig av med en bil som gått sparsamt (ej lika mycket som andra bilar som är 10 år gamla) för att köpa en helt ny bil/nyligen begagnad.

Motiveras den konsumtionen? Kan man ställa kravet så att det vore ok att viss, mindre andel körda mil under året (X %) körs av äldre bilar?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se gemensamt svar under Rikstvätt.

Rikstvätt

Under kortare perioder (säsongsvariationer inom främst hotell och restaurang) har vi behov av väldigt många transporter, vissa bilar är därmed lite äldre men har använts sparsamt och är oftast i mycket bra skick. Vissa bilar kommer inte kunna byggas om till Euro 6 utan det blir Euro 5.

Vad är bättre för miljön: en bil från 2007 som är nyombyggd euro3 till euro5 eller en bil från 2009 som är euro4. Eller till och med att man gör sig av med en bil som gått sparsamt (ej lika mycket som andra bilar som är 10 år gamla) för att köpa en helt ny bil/nyligen begagnad. Motiveras den konsumtionen?

Kan man ställa kravet så att det vore ok att viss, mindre andel körda mil under året (X %) körs av äldre bilar?

Att under extrem högsäsongperiod använda externa resurser med "rätt" Euro norm fungerar tyvärr inte på flera platser i Sverige, läs landsbygd, där utbudet tyvärr inte finns för dessa tjänster.

Förslag:

Ta helt och hållet bort kravet på att inte få använda lastbilar äldre än 10 år med anledning av att detta ger en betydligt större miljöpåverkan med konsumtion av fler lastbilar.

Istället föreslås att man kopplar kravet till Euronorm och att man får använda lastbilar med lägre Euronorm upp till max 25 % av det totala antalet kilometer under ett kalenderår.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har justerat kravet så att fordon som är äldre än 10 år kan användas till 25 % av den körda sträckan i km på årsbasis. Om samtliga fordon uppfyller kravet behöver inte körd sträcka per fordon redovisas.

Lindström Oy

In practice part of Lindström contractors use older than 10 years vehicles or at least the vehicles will soon be more than 10 years old. How this is counted? If we need to change routes we will always do new contract. I.e this applies to new contracts with new contractors. It means that all new contractors should have vehicles less than 10 years old. This is ok but may be a challenge in some cases.

Nordic Ecolabelling's comment

Nordic Ecolabelling thanks for the input. For external transporters, the requirement applies from the point when the laundry enters into a new contract with an external transporter.

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen anser att ytterligare krav bör läggas till för att styra fordonsparken mot lägre miljöpåverkan. En viss andel (t.ex. minst 50 %) av nyinköpta och nyleasade fordon bör vara elfordon och/eller biogasbilar.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Då det inte finns tillgång till ladd- och biogasstationer överallt i Norden kan vi inte ställa det som ett obligatoriskt krav. Vi har däremot utvidgat poängkrav P8 till att även omfatta elbilar.

P8   Transport – miljömärkt drivmedel

CWS-boco Sweden AB

Det enda Svanenmärkt diesel är ju från Preem. Preem har i motsats till andra aktörer nackdelen att dem inte lämnar en fast rabatt på deras bränsle istället får man efterlysa varje dag vad rabatterad pris kommer att vara för just idag. Därmed kan det bli ett krångligt val ur ett ekonomiskt perspektiv. Hur ställer ni er till att få poäng för HVO-diesel under krav P8. Motivera gärna varför!

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Rikstvätt.

Rikstvätt

Användningen av Svanenmärkt bränsle fungerar tyvärr inte då idag den ende leverantör som tillhandahåller Svanen märkt bränsle är Preem och de lämnar lite olika rabatt vilket leder till mer fluktuerande priser vid olika tillfällen, det är inte en fast rabatt som vi kan få från andra leverantörer. Därmed kan det bli ett krångligt val ur ett ekonomiskt perspektiv att använda Svanenmärkt bränsle.

Hur ställer ni er till att få poäng för HVO-diesel under krav P8. Motivera gärna varför!

Förslag:

HVO diesel (fossilfritt ej tallolja baserad) användning premieras med poängsystem.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi premierar Svanenmärkta produkter och tjänster bland annat för att utbudet ska växa. HVO-diesel premieras om det är Svanenmärkt.

Lindström Oy

Type of fuel: How to really monitor type of fuel?

Nordic Ecolabelling's comment

Nordic Ecolabelling appreciates your comment. We have changed the requirement so that also electrical vehicles are included. The applicant must send in an overview of the fuel when applying. During the on-sight inspection we can control the data by looking at invoices and other documents.

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen anser att tilläggspoäng för drivmedel ej ska begränsas till Svanenmärkta drivmedel. Kravet bör därför justeras så att det omfattar drivmedel som uppfyller Svanens kriterier eller motsvarande samt miljömärkt el motsvarande den mängd el som elfordonen drivs med.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Av resursmässiga skäl har vi inte möjlighet att granska drivmedel som inte ska Svanenmärkas. Vi har däremot utvidgat poängkrav P8 till att även omfatta elbilar.

Nor Tekstil

Poeng for svanemerket drivstoff slår meget skjevt ut da det er store begrensninger i dette markedet. I Norge er det ingen muligheter for bruk av svanemerket drivstoff, og også ellers i Norden vil vaskeriets geografiske plassering ha betydning for å kunne hente poeng her. Det betyr sannsynligvis at de fleste vaskerier ikke har noen muligheter til å tilpasse seg dette valget.

Vi regner med at elbiler (og evt. andre nullutslippskjøretøy som hydrogen) vil bli mer aktuelt i nærmeste fremtid. Dette vil få vesentlig betydning for lokal luftkvalitet, spesielt i byene.

Vi foreslår at det kan gis poeng for bruk av nullutslippskjøretøy.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Takk for kommentaren. El vil nå også kunne få poeng. Vi har valt att inte premiera vätgas eftersom energiförbrukningen vid vätgasproduktion generellt är hög. Nordisk Miljömärkning anser att det från miljösynpunkt är bättre att använda el från exempelvis sol, vind eller värmeenergi till elbilar, istället för att omvandla den till vätgas med ytterligare elförbrukning. Eftersom EU RED tillåter användning av nationella el-faktorer, är styrbarheten låg för att välja de mest energieffektiva vätgasprodukterna.

Vraa Dampvaskeri

Det er begrænset hvilke muligheder, der er på det danske marked, som samtidig kan passe til vores branche og den type lastbiler, vi har behov for. Så vidt vi ved, vil det kræve udskiftning af lastbiler, der kan køre på biogas og der er ikke mange steder, der kan tankes op. Vi ved der er stationer i hovedstadsområdet, men det kan vi ikke benytte os af. Vi har derfor meget lav indflydelse på at opnå point i denne kategori.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi premierar Svanenmärkta produkter och tjänster bland annat för att utbudet ska växa.

4.3.5 Textilier och mattor

O20 Code of conduct

Inga remissvar.

O21 Inköp av hållbara textilier

Avfall Sverige

Avfall Sverige stödjer förslaget.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Berendsen Danmark

Vi godkender forslaget om at ændre kravet fra 75% til 85% med en højere vægtning af miljømærkede tekstiler.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

CWS-boco Sweden AB

Definitionen av flatgoods som enbart det som manglas (d.v.s. inte handdukar), är den vedertagen överallt? Kan det vara så att vissa tar med handdukar här? Varför ska inte handdukar tas med här? De går ju att miljömärka precis lika bra som lakan etc.

Hur kommer det sig att arbetskläder viktas lika som flatgoods i beräkningen. Det finns inte samma utbud på miljömärkta varor inom denna kategori, så om man är ett renodlat hotelltvätteri så har man större chans att leva upp till kravet och även samla poäng än ett tvätteri med större andel arbetskläder.

Vidare finns det en differens mellan underkategorier inom arbetskläder där det är lättare eller svårare att hitta miljömärkta produkter. Vissa kategorier kanske inte går att miljömärka alls, ex. p.g.a. impregnering. Bör inte också detta viktas annorlunda?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se gemensamt svar under Rikstvätt.

Milliken Industrials Limited

In all its solution dyed nylon (SDN) yarn mats Milliken uses only Econyl yarn supplied by Aquafil S.p.A. This uses 100% regenerated waste materials to produce the Nylon 6 yarn. We believe that this makes a very important contribution to the definition of a sustainable textile, and is something we would like Svanen to consider in these proposals.

More information can be found on the Aquafil website at <http://www.aquafil.com/sustainability/econyl>

However, the key points are as follows:

- The Econyl yarn is made from 100% regenerated waste materials
- This can be either post-consumer waste, such as fishing nets, or pre-consumer waste from Nylon 6 production.
- Nylon 6 waste material can be regenerated an infinite number of times using this process, without loss of performance.
- It is sustainable, as it recovers waste which would otherwise end up in landfills or oceans (fishing nets), causing serious damage to the entire ecosystem.
- It also enables real savings in terms of natural resources — about 70,000 barrels of oil per 10,000 tons of regenerated caprolactam produced.

The manufacture of Econyl yarn plays a key part in the Healthy Seas Initiative, a joint venture with the mission to clean the oceans and seas of marine litter. Derelict fishing nets are a major contributor to this litter, and are responsible for the needless death of large numbers of marine animals. More information can be found at <http://healthyseas.org/about>.

I hope you will consider these points when defining the criteria for the new labelling proposal.

Nordic Ecolabelling's comment

Nordic Ecolabelling thanks for the input. We are not able to evaluate Econyl within this revision.

Naturskyddsföreningen

Vi tycker att det är mycket positivt med en högre nivå gällande inköp av hållbara textilier, men vi ser samtidigt en risk med aktuell beräkningsmodell. Eftersom miljömärkta textilier viktas med en faktor 5, så avtar snabbt den andel Oeko-Tex 100-märkta textilier som behöver köpas in då andelen miljömärkt ökar. Även om vi stödjer idén att ge miljömärkta textilier en högre viktning, så menar vi att det vore bättre med absoluta krav. Exempelvis skulle ett sådant krav kunna formuleras som att minst 85 % ska vara hållbara textilier (miljömärkta + Oeko-Tex 100-märkta), varav minst 20 % ska vara miljömärkta.

Naturskyddsföreningen anser inte att det ska vara möjligt att genomföra beräkningen baserat på ekonomisk inköpsvolym eftersom dyra textilier då viktas högre än billiga utan någon miljörelevans för en sådan viktning. Detsamma gäller krav P9.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Syftet med att vikta miljömärkta textilier med faktor 5 är att motivera och premiera inköp av miljömärkta textilier. Vi anser inte att det är möjligt att ställa ett absolut krav på andelen miljömärkta textilier. Det finns specialiserade tvätterier som inte skulle kunna uppfylla kravet på grund av att det inte finns miljömärkta specialtextilier.

Vår erfaring er at det i praksis ikke går an å sette alle tekstilinnkjøp i kg uten at økonomisk innkjøpsvolym er den mest effektive enheten. Se i tillegg svar fra Vraa Dampvaskeri.

Rikstvätt

Definitionen av flatgoods som enbart det som manglas (d.v.s. inte handdukar), är den vedertagen överallt? Kan det vara så att vissa tar med handdukar här? Varför ska inte handdukar tas med här? De går ju att miljömärka precis lika bra som lakan etc.

Hur kommer det sig att arbetskläder viktas lika som flatgoods i beräkningen. Det finns inte samma utbud på miljömärkta varor inom denna kategori, så om man är ett renodlat hotelltvättereri så har man större chans att leva upp till kravet och även samla poäng än ett tvättereri med större andel arbetskläder.

Vidare finns det en differens mellan underkategorier inom arbetskläder där det är lättare eller svårare att hitta miljömärkta produkter. Vissa kategorier kanske inte går att miljömärka alls, ex. p.g.a. impregnering. Bör inte också detta viktas annorlunda?

Förslag:

Handdukar skall medräknas inom definitionen flatgoods men arbetskläder bör absolut inte det då andelen möjliga miljömärkta produkter är begränsat för arbetskläder.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning takker for kommentaren. Det er stor forskel på tilgængeligheden af miljømærkede og sundhedsmærkede produkter på markedet inden for forskellige tekstilkategorier. Derfor relaterer kravet til nyindkøb af arbejdstøj og fladtøj, der skal rulles, idet andelen af produkter på markedet, der kan dokumentere, at de lever op til miljømærkekriterierne eller Oeko-Tex 100 er noget højere. Men for at give fordel ved at købe miljø- og sundhedsvenlige tekstiler – også på andre områder, kan alle indkøb, der lever op til standarderne tælles med i beregningen. Handdukar kan alltså räknes in i täljaren, men inte i nämnaren, vilket är positivt för tvätterier som köper in miljömärkta handdukar.

Beträffande arbetskläder ser vi tendenser till ett ökat utbud av miljömärkta alternativ.

Kravet skulle bli för komplext att dokumentera och kontrollera om olika underkategorier inom arbetskläder skulle viktas olika. Kravet kan uppfyllas på koncernnivå vilket kan underlätta för koncerner som har vissa specialiserade tvätterier.

Skovly Engros AS

Det burde vært tydeliggjort hvilke tekstilkategorier som omfattes/ikke omfattes av dette kriteriet. Vi erfarer at mopper og matter ikke er omfattet av dette uten at det tydelig framgår av beskrivelsen. Likeså bør det kanskje tydeliggjøres hvilke tekstilkategorier som omfattes/ikke omfattes av Øko-Tex 100 – standarden.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. I täljaren ska miljömärkta textilprodukter och textilprodukter som lever upp till Oeko-Tex 100-standarden i samtliga textilkategorier inklusive moppar tas med. Ett renodlat mattvätteri omfattas inte av kravet.

Textilia

I nämnaren står det ”mängd arbetskläder”? Varför inte alla kläder? Varför ska nämnaren delas upp? Varför inte ”Samtliga inköpta textilier”?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Det er stor forskel på tilgængeligheden af miljømærkede og sundhedsmærkede produkter på markedet inden for forskellige tekstilkategorier. Derfor relaterer kravet til nyindkøb af arbejdstøj og fladtøj, der skal rulles, idet andelen af produkter på markedet, der kan dokumentere, at de lever op til miljømærkekriterierne eller Oeko-Tex 100 er noget højere. Men for at give fordel ved at købe miljø- og sundhedsvenlige tekstiler – også på andre områder, kan alle indkøb, der lever op til standarderne tælles med i beregningen.

Vraa Dampvaskeri

De strammede krav til indkøbt mængde af tekstilprodukter i denne kategori vil gøre det svært for os at overholde O21.

Vi synes beskrivelsen og beregningen på de miljømærkede tekstiler trænger til en kraftig nuancering. Den passer måske fint til vaskerier med meget fladtøj eller med få kategorier, men for et vaskeri som os, hvis absolut største mængde tekstil er arbejdsbeklædning, er det stort set umuligt at opnå point i denne kategori. Der er meget få arbejdstøjsmodeller, der har EU-Blomst certifikat - af mange årsager, som leverandørerne nok bedre kan redegøre for, men økonomi og uforholdsmæssige store dokumentationskrav er to af parametrene. Man skal tænke på, at arbejdstøj følger en anden modecyklus end fladtøj og der er derfor jævnligt nye modeller, der introduceres, mens andre bibeholdes eller udgår. Der skal derfor hele tiden indhentes nye licenser, andre skal forlænges eller udgå. Økonomien og administrationen af mærkerne hænger derfor ikke sammen for leverandørerne. Tekstilområdet har været det største miljøfokuspunkt for os i flere år og vi synes, vi sammen med leverandørerne er kommet rigtig, rigtig langt. Men vi må også indse, at det er et langt sejt træk, da der er mange oplysninger og certifikater, der skal indhentes og rimeligheden i dokumentationskravene overskrider det tidsforbrug en mellemstor virksomhed kan afsætte til det. Det er dermed en kategori, hvor vi bruger rigtig mange arbejdstimer og gør det så godt, som det nuværende marked kan præstere, men vi får alligevel 0 point, fordi så stor en andel af vores indkøbte tekstil er arbejdsbeklædning og ikke fladtøj. Det kan ikke være rimeligt.

Bæredygtighed: Der er ikke taget højde for om der indkøbes bæredygtige modeller, det er udelukkende tøjets miljømærkning, der tages i betragtning. Vi finder det mere relevant at købe (Oeko-Tex-mærket) tøj hjem, der holder i flere år end miljømærket tøj, der kasseres efter kort tids brug.

”Med miljømærkede tekstiler menes Svanen, EU-Blomst, Bra Miljöval eller GOTS”.

Hverken vi eller vores leverandører er bekendt med Svanemærket eller GOTS-mærket tekstil, der er egnet til industriel vask. Kan man overveje at lade Blue Sign indgå som godkendt miljømærke?

”Beregningsen kan gennemføres baseret på vægt eller økonomisk indkøbsvolumen”.
Af de to er indkøbsprisen at foretrække, selv om den så afhænger af de forskellige vaskeriers indkøbsaftale med leverandørerne. Det er umuligt at lave beregningen på vægt, da tøjmodellerne eks. ikke vejer det samme i str. XS som i str. 13XL. Antal stk. giver heller ikke det rigtige billede, da indkøb af viskestykker så kan udgøre det største køb selv om det fylder meget lidt i det totale indkøb.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Beträffande arbetskläder ser vi tendenser till ett ökat utbud av miljömärkta alternativ. Både Oeko-Tex-märkta och miljömärkta textilier räknas in i kravet. Miljömärkta textilier viktas dock med faktor 5.

P9 Miljömärkta textilier

Inga remissvar.

O22 Förbud mot mjukgörande ftalater

Avfall Sverige

Avfall Sverige stödjer förslaget.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Berendsen Danmark

Vi godkender dette forslag.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Naturskyddsföreningen

Eftersom ftalater kan förekomma i fler produkttyper än mattor (såsom belagda textilier) bör kravet utvidgas så att även andra produktgrupper omfattas än mattor.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Bland inköpta textilier med risk för innehåll av ftalater är mattor den enskilt största posten. Då detta är ett nytt krav för generation 4 av kriterierna har vi valt att fokusera på mattor.

Vraa Dampvaskeri

Der er et krav i afsnit 5 om at nyindkøbte måtter skal være fri for blødgørere. Selv om måtterne er uden blødgørere, så kommer der stadig blødgørere ud i spildevandet. Blødgørerne kommer fra de skosåler, der tørres af i måtterne og vaskerierne har

således ikke kontrol over den mængde, der kommer ind i vaskeriet, men vi kan gøre tiltag for at nedbringe den mængde, der udledes med spildevandet.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. I nästkommande revision kommer vi att se på möjligheten att ställa krav på shaker eller andra åtgärder för att reducera belastningen av avloppsvattnet.

O23 Kassation

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen anser inte att ”energiåtervinning” är ett korrekt begrepp och förordar därför att endast begreppet ”förbränning” används.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har ändrat begreppet till ”förbränning med energiåtervinning” som är den officiella benämningen i EU:s avfallsdirektiv. Om ett tvätteri av någon anledning skickar textilier till förbränning utan energiåtervinning så hör det till kategorin annat vid dokumentation av kravet.

P10 Kassation gröna grepp

Avfall Sverige

Avfall Sverige stödjer förslaget.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Berendsen Danmark

Vi godkender dette forslag.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Berendsen Sverige

Det är oklart om poängen i punkt 1-3 läggs ihop eller om man bara kan få poäng för ett av dem.

Förebyggande av kassation borde ge fler poäng än återanvändning/vinning. Återanvändning borde ge fler poäng än återvinning då det ligger högre upp på avfallstrappan och har väsentligt lägre miljöpåverkan.

Hur är tanken att man ska bevisa att reparation av textilier utförs?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Rikstvätt.

CWS-boco Sweden AB

Förebyggande åtgärder mot kassation borde premieras högre än återanvändning och materialåtervinning vid kassation. Förebyggande är ju högre upp i avfallshierarkin, borde väl viktas högre? Har man bättre förebyggande av kassation snarare än återanvändning och materialåtervinning så undviker man till större grad den miljöpåverkan som är kopplad till återanvändning och materialåtervinning, ex. transporter, energiförbrukning vid eventuell bearbetning av textilierna.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Rikstvätt.

Rikstvätt

Förebyggande åtgärder mot kassation borde premieras högre än återanvändning och materialåtervinning (å + må) vid kassation. Förebyggande är ju högre upp i avfallshierarkin, borde väl viktas högre? Har man bättre förebyggande av kassation snarare än å + må så undviker man till större grad den miljöpåverkan som är kopplad till å + må, ex. transporter, energiförbrukning vid eventuell bearbetning av textilierna.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Poängen i punkt 1 läggs ihop med poängen i punkt 2 eller 3. Kravet kan totalt ge fem poäng.

Kravet är justerat så att förebyggande åtgärder kan ge upp till 3 poäng medan återanvändning eller materialåtervinning bara kan ge upp till 2 poäng.

Reparation av textilier kan dokumenteras med en beskrivning och kontrolleras på plats vid kontrollbesöket. Vi är medvetna om att kravet är öppet formulerat beträffande förebyggande åtgärder. Vi känner inte till alla möjliga åtgärder och det har varit svårt att formulera ett krav. Vid nästa kriteriegeneration kan det förhoppningsvis bli mer specifikt.

DFD

I punkt hhv. 2 og 3 gives der 3 point for at både 30% og 50% af de kasserede tekstiler går til genanvendelse. Det må være en fejl.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Detta är korrigerat.

Ecolab

Der er indført et pointkrav som fremmer tiltag, der fremmer forebyggelse af kassation. Vi vil meget gerne have flere forslag til eksempler på sådanne tiltag. Brug af Sekural (Sekural Fongi) i sommersæson for at undgå jordslåethed samt tilladelse til brug af mere klor i begrænset omgang (se også punkt O13 og O16 hvor dette er uddybet).

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Då DADMAC fortsatt är förbjudet att använda kan den åtgärden inte ge poäng. Vi önskar att premiera

åtgärder/initiativ som totalt sett innebär positiva effekter på miljön, inte som riskerar/innebär burden shifts.

Naturskyddsföreningen

Vad avses med Gröna Grepp? Är detta ett etablerat begrepp?

Naturskyddsföreningen anser att åtgärder för att nå så högt som möjligt i avfallshierarkin är nödvändigt för att nå ett hållbart samhälle. Vi anser därför inte att initiativ och åtgärder för att förebygga kassation bör vara poängkrav, utan flyttas till O23 som ett obligatoriskt krav.

I punkt 1 omnämns mikrochip som förebyggande åtgärd, men detta bör ändras till t.ex. ”spårbarhetssystem som förebygger svinn” eftersom mikrochip i sig inte är en åtgärd som leder till önskad effekt.

Det bör vara olika poäng för de fall då 30 % respektive 50 % av de kasserade textilierna går till återanvändning (se punkt 2 och 3).

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har bytt namn på kravet till ”Åtgärder för minimering av textilavfall”.

Vi är eniga i att åtgärder för att nå så högt som möjligt i avfallshierarkin är nödvändiga för att nå ett hållbart samhälle. Det har dock varit svårt att definiera vad som ska till beträffande förebyggande åtgärder. Därför har vi valt att låta kravet vara ett poängkrav denna första omgång. Vid nästa kriteriegeneration kan det förhoppningsvis bli ett obligatoriskt krav.

Tack för synpunkten om att skriva ”spårbarhetssystem som förebygger svinn” istället för mikrochip. Vi är eniga och har ändrat kravet.

Kravet är korrigerat så att om 20 % av de kasserade textilierna går till återanvändning eller materialåtervinning ges 1 poäng. Om 40 % av de kasserade textilierna går till återanvändning eller materialåtervinning ges 2 poäng.

Vraa Dampvaskeri

Der gives 3 point, hvis minimum 50 % af kasserede tekstiler går til genanvendelse eller materialegenanvendelse. Der gives også 3 point, hvis 30 % af kassererede tekstiler går til genanvendelse eller materialegenanvendelse. Hvordan hænger det sammen?

Vi støtter selvfølgelig cirkulær økonomi ift. kassation af tekstiler og måtter. Vi sælger så meget som muligt som klude og andet, men vi har en udfordring med arbejdstøjet – især hvis der er et kundelogo på.

Arbejdstøj kan gå til nødhjælp, genanvendelse (nedcykling) og forbrænding. Genanvendelsen er vanskelig, da tøjet skal have fjernet lynlåse, knapper mm. og der er omkostninger ifm. transporten og det er ikke en opgave, der er økonomisk muligt for os. Initiativet gennem Brancheforeningen er så vidt vides sat på pause og var under alle omstændigheder begrænset til sjællandske vaskerier.

Derudover må vi må også indse, at markedet, der kan aftage kasseret, men stadig fuldt brugbart, arbejdstøj er markant inddrænet den seneste tid. Vi har en aftale med en stor dansk nødhjælpsorganisation og de har sat os på stand-by. De har ikke mulighed for at tage mere tøj.

Så ofte er forbrænding vores eneste mulighed, da vi ikke har plads til at huse alt det kasserede tøj.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Kravet är korrigerat så att om 20 % av de kasserade textilierna går till återanvändning eller materialåtervinning ges 1 poäng. Om 40 % av de kasserade textilierna går till återanvändning eller materialåtervinning ges 2 poäng.

En förebyggande åtgärd skulle kunna vara ett avtal med kunden om att arbetskläder med kundlogga kan återanvändas. Alternativt att en ny logga sätts på. Eller att standardbeklädnad används före kundspecifik beklädning.

4.3.6 Utsläpp och plastavfall

O24 Vattenutsläpp

Christeys Norge

I tillegg til å vise til at vaskeriet skal oppfylle kommunale krav til utslippsvann til resipient, bør Svanen sette egne minimumskrav for å sikre utslippskvalitet der hvor kommunale krav ikke er aktive.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Vi har vurdert å stille ytterligere krav til utslippskvalitet. Det er lite som tyder på at kommunale renseanlegg ikke er i stand til å håndtere avløpsvannet fra vaskeriene på en slik måte at man overholder krav som settes til utslipp fra renseanleggene. Interne renseanlegg antas å koste 5-10 millioner kroner. Det vil være vanskelig å stille generelle Svane-krav på grunn av sterk variasjon av lokale krav, samt variasjon av produksjons-typer og –mengder.

Noe som er en utfordring for vaskeriene er at de kommunale kravene settes i forhold til konsentrasjon (mg/l) – i stedet for totalutslipp. Dette kan straffe vaskerier som følger Svanens krav om lavt vannforbruk (og dermed høyere konsentrasjon pr liter avløpsvann) og energiforbruk.

Se for øvrig krav P11, der det gis poeng for tiltak som minimerer utslipp av mikroplast (fra tekstilene).

Naturskyddsföreningen

Vi vill betona att Naturskyddsföreningen menar att PFAS bör fasas ut och endast användas om mycket starka skäl föreligger. Om Svanen menar att det för någon applikation inte går att undvika att använda PFAS i tvättkemikalier för återimpregnering av skyddskläder bör ett obligatoriskt krav på rening av dessa ämnen införas i kriterierna.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi är eniga i att PFAS bör fasas ut. Under revisionen har vi därför undersökt möjligheten att ta bort undantaget för återimpregnering av vissa applikationer. Det har visat sig att det inte finns fullgoda alternativ än. Att införa krav på rening bedömer vi inte stå i proportion till den lilla mängd PFAS som används. Vanligen håller en dunk i flera år på ett stort tvätteri. Vi följer dock utvecklingen nära och i nästa kriteriegeneration hoppas vi att inte behöva ha något undantag.

P11 Information om textilproduktion och reducering av utsläpp av mikroplast i avloppsvattnet

Avfall Sverige

Avfall Sverige stödjer förslaget.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Berendsen Danmark

Vi godkender dette forslag.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

DFD

DFD har stor respekt for brug af forsigtighedsprincippet, men kan være lidt usikre på om grundlaget dette krav er for tyndt. Som nævnt i baggrundsdokumentet, er forskere meget uenige i, hvor stor en andel af frigjort mikroplast, der havner hos rensningsanlæggene og efterfølgende eventuelt i vandmiljøet. Den 15. marts 2017 femsendte Miljömärkning Danmark en artikel til DFD, fra Ingeniøren med overskriften ”Mytedræber: Din karklud og din fleecetrøje frikendt for at forurene med mikroplast”. I denne artikel kan der på tilsvarende vis, ikke gives svar om hvorvidt mikroplast er et reelt problem. Forslaget om evt. At vaske tekstilerne inden de sælges medfører en række andre spørgsmål, som ikke nødvendigvis tæller positivt i et miljøregnskab. DFD har stort fokus på mikroplast og de potentielle ulemper forbundet med udledningen heraf. Det vil særligt være i forbindelse med vask af nogle typer af tekstiler, der skal sættes ind, og indsatser på dette område, vil derfor ikke være lige relevant for alle segmenter og dermed vaskerier. Dette bør der tages højde for.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi innser at det er en kompleks problemstilling, der vi ennå ikke sitter med fasiten. Kravet til reduisering av mikroplast i utslippsvannet er derfor kun et poengkrav og ikke obligatorisk. Vi ønsker at vaskeriene fokuserer på problemstillingen, samt at vi får økt kjennskap til hva slags tiltak som kan være hensiktsmessige.

Vraa Dampvaskeri

Der gives hele 8 point i denne kategori på trods af, at det er et nyt og ikke kortlagt område for vaskerierne. Det synes vi er alt for meget. Det er fint at være på forkant, men ikke mange vaskerier har eget vandrensingsanlæg og ej heller et krav i udledningstilladelsen om mikroplast/tekstilrester. Det vil derfor være svært at opnå de 8 point.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Kravet är justerat så att maximalt 6 poäng kan delas ut istället för 8 poäng.

Bilaga om textilproduktion

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen anser det meget positivt at det ställs krav på att tvätterierna utför åtgärder för att reducera mängden mikroplaster från tvättprocesserna. Vi anser dock inte att det ska generera poäng när leverantörer enbart svarar på frågor kring materialet (utan att genomföra konkreta åtgärder), utan att information och policys av detta slag bör ingå som obligatoriska krav.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet till kravet. I den här kriteriegenerationen är det främsta syftet med kravet att få tvätterierna att fokusera på problemställningen samtidigt som vi får ökad kunskap om vilka åtgärder som kan vara lämpliga att ställa krav på i nästa generation. Nordisk Miljömärkning ser ytterligare på hur utsläpp av mikroplaster kan minskas i revideringen av kriterierna för Svanenmärkning av textilier, skinn och läder.

Vraa Dampvaskeri

Vi stiller os tvivlende ved om udbyttet står mål med den indsats, der skal ligges i at indsamle data fra leverandørerne (Bilag 6). Miljømærkning Danmark skal i hvert fald være forberedt på at gennemgå en stor mængde data. Tekstilleverandørerne skal udfylde et skema pr. model og for vores vedkommende vil det være mange hundrede skemaer. Hvert år.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi innser at det vil bli en for stor arbeidsbyrde å be om et skjema pr model. Vi har derfor endret kravet til å gjelde kun de tre største tekstilleveransene/produktleveransene.

Reiningsteknik

Berendsen Sverige

Det finns enligt vår reningsverksleverantör en problematik med att mäta mikroplaster, det går inte att göra i nuläget. Vad de kan mäta är reningsgraden för fasta partiklar, där mikroplast ingår. Hur är tanken att man ska kunna bevisa reningsgrad för plastavfall? Vårt förslag är genom uttalande från leverantören i de fall mätningar ännu inte kunnat göras (det är något som arbetas på f.n.).

Innebär ”huvudparten” > 50 %?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Vraa Dampvaskeri.

CWS-boco Sweden AB

Finns det reningstekniska lösningar? Om så finns, är det problem med mätbarheten. Till och med kommunen har svårt att mäta halterna i dricksvatten för närvarande. Hur ska man mäta reningsgraden? Huvudparten bör förtydligas. Ska denna typ av krav ens vara med?

Renodlat hotelltvättereri som enbart har bomullstextilier, då blir ju detta poängkrav poängglöst. Att enbart ha bomullstextilier, vilket ju kan ses som förebyggande mot att släppa ut mikroplaster, premieras ju inte alls i det här fallet.

Tveksamma till om man ens ska ge poäng för installation av filter? Ur ett livscykelperspektiv, vilket material är bättre: syntetiskt eller bomull? Tanken med det här kravet var ju att premiera borttagning av mikroplaster från flödet, men indirekt så premierar man ju användning av syntetiska textilier. Stora frågan då: är det motiverat ur ett livscykelperspektiv?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Vraa Dampvaskeri.

Rikstvätt

Finns det reningstekniska lösningar? Om så finns, är det problem med mätbarheten. Till och med kommunen har svårt att mäta halterna i dricksvatten för närvarande. Hur ska man mäta reningsgraden? Huvudparten bör förtydligas. Ska denna typ av krav ens vara med?

Renodlat hotelltvättereri som enbart har bomullstextilier, då blir ju detta poängkrav poängglöst. Att enbart ha bomullstextilier, vilket ju kan ses som förebyggande mot att släppa ut mikroplaster, premieras ju inte alls i det här fallet?

Tveksamma till om man ens ska ge poäng för installation av filter? Ur ett livscykelperspektiv, vilket material är bättre: syntetiskt eller bomull? Vi ställer ju inte krav på vilka textila material man bör använda sig av, vi har inte tagit ställning till det. Tanken med det här kravet var ju att premiera borttagning av mikroplaster från flödet, men indirekt så premierar man ju användning av syntetiska textilier. Stora frågan då: är det motiverat ur ett livscykelperspektiv?

Förslag:

Kravet på mikroplaster bör tas bort då det i dag inte finns en tillförlitlig mätmetod för detta och själva poängsystemet för filterinstallationer som föreslås motverkar incitamentet att t.ex. enbart använda bomullstextilier.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Vraa Dampvaskeri.

Naturskyddsföreningen

Angående rening av mikroplaster i avloppsvatten undrar Naturskyddsföreningen hur halten utsläpp i avloppsvattnet ska kontrolleras och vid vilken nivå man anser sig ha renat bort huvudparten av utsläppen. Finns testmetoder och beslutade nivåer?

Kravet gäller rening av mikroplaster från tvättprocesser, men om ett tvätteri arbetar med låg andel syntetfibrer kan krav P11 visa sig vara kontraproduktivt. Om inga syntetfibrer finns i processen, behövs ej rening och poäng kan aldrig erhållas på P11 trots hög prestanda.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Se svar under Vraa Dampvaskeri.

Vraa Dampvaskeri

Der er modstridende kriterier. Man får i P9 flere point for eks. GOTS-certificerede varer, men økologiske fibre er sædvanligvis kortere og vil pille (peale) hurtigere og holder derfor ikke så længe i en industrivask. Der vil derfor være højere udvaskning fra disse end fra konventionelt dyrket bomuld.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Når det gjelder renseteknikker sitter vi per i dag ikke på fasiten – hverken om metode eller måling, men vet det foregår arbeider med dette. Denne generasjonen av Svanemerking av tekstilserice vil være gjeldende i flere år fremover. Vi ønsker med at kravet kan medvirke til å motivere bransjen til å ha fokus på dette området.

Det är olika möjligheter till att ta poäng för olika typer av tvätterier.

O25 Retur av plast

Inga remissvar.

4.3.7 Kvalitetskontroll av tvätterier

O26 Kvalitetskontroll

Textilia

Ett möjligt bevis saknas. "Certifikat från nationell tvätteriororganisation".

EN 14065 är inte en standard man kan bli certifierad enligt. Dock kan man få sitt arbetssätt VERIFIERAT av en extern revisor.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har lagt till "certifikat från nationell tvätteriororganisation" i dokumentationskravet. Dessutom har vi ändrat från "certifierade" till "verifierade" enligt EN 14065.

Vraa Dampvaskeri

”Vaskeriet skal opfylde og efterleve de kvalitets- og miljøkrav som er fastsat af vaskeriernes brancheforening (...) alternativt kan vaskeriet vælge en af følgende muligheder:

- *Opfylde kravene i RAL GZ-992 (Professional Linen Care – Quality Assurance)*
- *Være certificerede efter ISO 9001 (Quality management systems – Requirements) og EN 14065 (Textiles – Laundry processed textiles – Biocontamination control system)”*

Følgende er ikke en indvending, men blot en kommentar om, at man skal være opmærksom på,

- at RAL GZ-992 har flere understandarder og der er eksempler på at ikke alle relevante understandarder er erhvervet. Ligeledes mener vi ikke, at arbejdsmiljødelen er dækket, så den modsvarer den danske standard og den danske arbejdsmiljølovgivning.
- At ISO 9001 ikke har vaskerispecifikke grænseværdier mm. og at EN 14065 fokuserer udelukkende på hygiejne. Kvalitet og arbejdsmiljø er derfor heller ikke tilstrækkeligt dækket her.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren.

4.3.8 Arbetsförhållanden

O27 Arbetsförhållanden

CWS-boco Sweden AB

Är det ett speciellt kollektivavtal ni siktar på. Det finns ju möjlighet att ansluta till olika kollektivavtal beroende på vilket fackförning som representeras i företaget. De olika kollektivavtalen har ju olika nivåer på krav på arbetsförhållanden. Skall ni sätta ett minimumkrav eller till och med begränsa till särskilda kollektivavtal?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Kravet er minimum å følge kollektivavtalen som er inngått mellom de sentrale nasjonale aktørene i arbeidsmarkedet for vaskeribransjen.

HK i Norge

HK er veldig positiv til at krav til arbeidsforhold for egne ansatte og underleverandører/bemanningsforetak er innført.

Videre er vi opptatt av at kjeder/konsern som innfører denne kvalitetsmerkingen innfører gode rutiner for kompetanseutvikling hos de ansatte, slik at de ansatte i den daglige drift er rustet til å implementere kravene som miljømerkingen stiller.

I tillegg er det nødvendig med informasjon og forankring hos samtlige ansatte, for å øke forståelsen om at miljøkrav vil være en viktig del av arbeidet mot et bærekraftig samfunn.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet. Vi ställer krav på att alla anställda och underleverantörer som deltar i den dagliga verksamheten ska ha god miljökunskap för att säkerställa att Svanens krav uppfylls, se krav O34 Utbildning.

Rikstvätt

Måste man vara med i arbetsgivarförening för att följa gällande kollektivavtal? Hur påvisar man i sådant fall att man följer gällande kollektivavtal?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Medlemskap i arbeidsgiverforening er bare et av tre alternativ til å dokumentere kravet. Alternativ til medlemskap er å fremvise kopi av avtale med fagforening eller kopi av avtale mellom bedriften og de ansatte. Avtale må være på tilsvarende nivå som mellom de sentrale aktørene i vaskeribransjen.

O28 Underleverantörer/bemanningsföretag

Avfall Sverige

Avfall Sverige stödjer förslaget.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

Berendsen Danmark

Vi modsætter os O28. Vi benytter i forbindelse med transport eksterne vognmænd, som i nogle tilfælde benytter egne underleverandører. Vi stiller samme miljø- og arbejdsmiljømæssige krav til vores eksterne vognmænd, som vi gør til vores interne. De samme krav gælder for eventuelle underleverandører til eksterne vognmænd.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har förtydligat att kravet endast avser arbetskraft i produktionen.

Berendsen Sverige

Vad som avses med underleverantör behöver förtydligas. Gäller det alla underleverantörer, eller endast tvätterimedarbetare och/eller distributörer? Inte ovanligt att en leverantör/entreprenör använder sig av underleverantör för att kunna minimera transporter. Är det ok?

Om även tvätterimedarbetare och/eller distributörer avses bedöms kravet i första punkten bli mycket svårt att uppfylla för branschen. Det måste finnas ett utbud på marknaden och vara kostnadseffektivt. Vi föreslår därför att första punkten stryks.

Personalliggare (lagkrav tvätteribranschen), registrering gäller även leverantörer/entreprenörer. Detta borde finnas med i texten.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har förtydligat att kravet endast avser arbetskraft i produktionen.

CWS-boco Sweden AB

Hur avgränsar man textilservicen? Var slutar den? Är det när textilierna lämnar lastbil/transportmedel hos kund? Som ett exempel: säg att man har en stuggrupp med 50 stugor inom ett område. Tvätteriet lämnar stuglogilinet på en central plats och därifrån fördelar en underleverantör linnet mellan stugorna. Anses det vara inom eller utanför gränsen av textilservicen?

Man kan vara registrerad för moms och arbetsgivaravgift men f-skattsedeln kan vara återkallad p.g.a. att man har misskött sig (kan vara tidsbegränsat). Man är då fortfarande registrerad. Uppfyller man då fortfarande kravet? Klargör tack. Hur blir det med utländska bemanningsföretag som har bemanningspersonal i Sverige. Var skattar de?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har förtydligat att kravet endast avser arbetskraft i produktionen.

Har man ikke dokumentasjon fra skattemyndigheter på at man ikke ligger etter med betaling av skatter og avgifter – kan underleverandøren ikke benyttes av vaskeriet.

Lindström Oy

In delivery contractor can and will have subcontractors. Do this ably to delivery? This is the practice in some cases and also industry practice. Not common, but will cause problems for Lindström to accept this. Documentation: In the Lindström code of conduct (which is always signed by contractor) it is mentioned that "an employee has a right to belong to a labor union" etc.

Nordic Ecolabelling's comment

Nordic Ecolabelling appreciates the comment. We have clarified that the requirement relates only to labor in production

Rikstvätt

Hur avgränsar man textilservicen? Var slutar den? Är det när textilierna lämnar lastbil/transportmedel hos kund? Som ett exempel: säg att man har en stuggrupp med 50 stugor inom ett område. Tvätteriet lämnar stuglogilinet på en central plats och därifrån fördelar en underleverantör linnet mellan stugorna. Anses det vara inom eller utanför gränsen av textilservicen?

Man kan vara registrerad för moms och arbetsgivaravgift men f-skattsedeln kan vara återkallad p.g.a. att man har misskött sig (kan vara tidsbegränsat). Man är då fortfarande registrerad. Uppfyller man då fortfarande kravet? Klargör tack. Hur blir det med utländska bemanningsföretag som har bemanningspersonal i Sverige. Var skattar de?

Förslag:

Krav O28 bör vara att underleverantör innehar godkänd F-skattesedel.

Förtydliga var exakt gränsen ligger när textilservicen för leverantören upphör? Exempel är när leverantören avlämnar vid lastkaj/förråd och där underleverantör fördelar ut godset till ytterförråd och som därefter fördelas ut till stugor/lägenheter. All service ingår i textilleverantörens uppdrag.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har förtydligat att kravet endast avser arbetskraft i produktionen.

Hvis et firma ikke oppfyller myndighetskravene på grunn av mislighold, oppfylles ikke kravene. Utenlandske bemanningsforetak som opererer i Norden skal i henhold til Skatteetaten (i Norge) være registrert og betale skatt i det land de har oppdrag.

Vraa Dampvaskeri

Vi er meget enige i dette punkt. Der er flere eksempler på dårlige løn- og ansættelsesvilkår for eksternt ansatte chauffører i branchen.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för stödet.

4.3.9 Miljöledning inklusive myndighetskrav

Skovly Engros AS

I Norge finnes en miljøsertifiseringsordning som heter Miljøfyrtårn. Dette er en ordning som har vært under vesentlig utvikling de senere årene, og den må i dag kunne kalles for et Miljøledelsessystem, med krav til årlig klima- og miljørapport. Det er i dag langt over 5000 sertifiseringer i Norge. Vi anbefaler Miljømerking å ta inn Miljøfyrtårn i tillegg til de allerede nevnte.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi ser positivt på sertifisering enligt Miljøfyrtårn. Vi har dock tagit bort möjligheten att uppfylla kraven genom ett certifierat kvalitetssystem eller miljöledningssystem. Istället ska samtliga tvätterier visa att rutinerna är dokumenterade och implementerade.

O29 Organisation och ansvar

Inga remissvar.

O30 Dokumentation

Inga remissvar.

O31 Inköp

Vraa Dampvaskeri

En enkelt bemærkning. Det bliver en lang liste, hvis vi skal remse alle de ting op, der ikke må købes ind?!

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi har gått tillbaka till kravformuleringen i nuvarande kriterier (generation 3) där det står att kravet omfattar inköp av som minimum textilier, kemikalier, fordon och underleverantörer av transport, tvätt samt kemtvätt (rens).

O32 Ändringar och avvikelser

Inga remissvar.

O33 Utbildning

Berendsen Sverige

Entreprenörer, varför använder man underleverantör ibland och entreprenörer ibland? Ska t ex byggarbetare som deltar i ombyggnadsprojekt typ två månader utbildas?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Underleverantörer som deltar i den dagliga verksamheten omfattas av kravet. Vi har justerat kravet så att det framgår tydligt.

Textilia

Vilka entreprenörer är det som ska delta i tvätteriets miljöutbildning?
Transportörer, Byggfirmor?

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Underleverantörer som deltar i den dagliga verksamheten omfattas av kravet. Vi har justerat kravet så att det framgår tydligt.

O34 Kundinformation

Inga remissvar.

O35 Lagar och förordningar

Kemikalieinspektionen

Gällande lagstiftning ska alltid följas, oavsett om en verksamhet är Svanenmärkt eller inte. Det kan därför vara olämpligt att inkludera regelefterlevnad som ett obligatoriskt krav. Kravet gällande anmärkningar anser Kemikalieinspektionen fortfarande kan vara relevant.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Miljömärkningens miljökravnivå är alltid strängare än kravnivån som myndigheterna ställer för produktion och produkter genom lagar, förordningar eller speciella myndighetsbeslut. Vi har valt att skriva att alla krav som myndigheterna ställer måste uppfyllas i samtliga kriterier. Vi kontrollerar dem inte själva eftersom vi inte har kompetens att kontrollera allt eller myndighetens mandat. I kravet står det att en förutsättning för licens är att licensinnehavaren uppfyller myndighetskrav. I praktiken betyder detta att vi kan säga upp licensavtalet om myndigheterna har konstaterat att licensinnehavaren inte uppfyller myndighetskraven.

O36 Uppföljning av licens

Inga remissvar.

4.3.10 Poängsammanställning

O37 Obligatoriskt krav på uppnådda poäng

Kemikalieinspektionen

Kemikalieinspektionen anser att det poängsystem som inkluderas i kriterierna är bra för att främja en utveckling mot verksamheter som både har mindre påverkan på miljö och hälsa samt använder energi och resurser på ett effektivt sätt. För att ytterligare driva utvecklingen skulle de poängkrav som många textilserviceinrättningar klarar av att uppfylla kunna uppgraderas till obligatoriska krav vid framtida revideringar av kriterierna för Svanenmärkt Textilservice.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Vi är eniga i detta och försöker i den mån det går omvandla poängkrav till obligatoriska krav vid revisioner.

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen anser det vara lämpligt att införa miniminivå per område för att undvika att förbättringsarbete enbart sker inom vissa områden.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. Samtliga områden med hög RPS har miniminivåer i form av obligatoriska krav. I ett fåtal fall är poängkraven inte kopplade till obligatoriska krav. Då har vi gjort bedömningen att det inte är möjligt att ställa ett absolut krav men vill ändå stimulera till aktiviteter inom det området. Ett exempel på det är krav P11 där åtgärder för att minska utsläpp av mikroplast i avloppsvattnet premieras med poäng.

4.3.11 Bilagor

Naturskyddsföreningen

PFAS är undantaget personliga skyddskläder. I bilagan omnämns dock att mattorna också återimpregneras efter tvätt för att få stärkt motståndskraft mot smuts. Vad impregneras mattorna med för ämnen eftersom dessa inte är undantagna kravet i

O16? Om impregnering sker genom efterbehandling, bör krav finnas för dessa ämnen och behandlingar också.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för kommentaren. PFAS är inte aktuellt som impregnering av mattor – de impregneras normalt sett med biologiskt baserad olja. Alla kemikalier som kommer i kontakt med textilierna före, under och efter processen, inklusive impregneringsmedel, omfattas av kraven på kemikalier.

5 Kommenterar till bakgrunden, i detalj

DFD

I henhold til baggrundsdokument pkt. O8 er vandforbruget ved dyrkning af 1 kg bomuld omkring 7000 l. De fleste tekstiler i dag er p/b 50/50%. Vask af eksempelvis hotelsengetøj mm. bruger omkring 5 l vand/kg. Dvs. bomuldsdelen kan vaskes 2800 gange inden vaskeprocessen modsvarer dyrkning af 1 kg ny bomuld.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljømærkning takker for jeres kommentarer, der viser, at I har læst vores baggrund i detaljer. For tekstiler med bomuld er det helt rigtigt, at det største vandforbrug ligger til kunstvanding af bomuldsmarkerne. Det intensive vandforbrug kan have miljødelæggende konsekvenser, som det f.eks. er set ved Aralsøen i Kasakhstan. Omkring halvdelen af verdens bomuldsmarker kunstvandes og en del af dem med ret store mængder vand. Selvom størstedelen af vandforbruget i livscyklus for et bomuldstekstil og det ville være relevant at stille krav, der minimerer dette, så er det ikke styrbart for vaskerierne. For vaskerierne er det derimod styrbart at regulere det vandforbrug, de selv bruger – og fokus på reduceret vandforbrug vil typisk også føre til bedre udnyttelse af energistrømme og kemi. En fokus på bedre kvalitet og øget levetid samt alternative materialer ville kunne reducere vandforbruget i bomuldsdyrkingen.

I Nordisk Miljømærkning arbejder vi ud fra RPS-princippet (Relevans Potential och Styrbarhet). For at stille et krav skal der både være relevans, potentiale og styrbarhed.

DFD

I henhold til baggrundsdokument O9 argumenteres på s. 37 at dyrkning af 1 kg bomuld kræver 10 g pesticider og 300 g kunstgødning. Denne negative miljøpåvirkning må også give anledning til overvejelser over hvilke muligheder der findes for at forlænge ”vaskelivslængden” før kassation.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljømærkning er helt enige i, at øget levetid for tekstilerne som udgangspunkt er væsentligt for at reducere miljøbelastningen i et livscyklusperspektiv. Men Nordisk Miljømærkning deler ikke synspunktet, at brug af biocider som DADMAC, som I foreslår for at forlænge levetiden er et miljømæssigt fornuftigt tiltag. Andre tiltag ønsker vi at præmiere.

Vraa Dampvaskerier

Baggrund til O23 og P10. En betydelig årsag til kassation er kundeophør eller ændring i model.

Nordisk Miljömärknings kommentar

Nordisk Miljömärkning tackar för inspelet och har lagt till kundeophør eller ændring i model som orsak till kassation i bakgrunden.

6 Diskussion och slutsatser

Många remissvar berör faktorvärdena i de krav som är kopplade till textilkategorierna i krav O2. Vad som utmärker sig i dessa remissvar är att faktorvärdena för hotell är för stränga i förhållande till dem för sjukhus/vårdhem och att faktorvärdena för moppar är för tuffa.

Bland kraven på tvättkemikalier är det, utöver kommentarerna på faktorvärden, förbudet mot optiska vitmedel och det obligatoriska kravet på andel miljömärkta tvättkemikalier som har kommenterats mest. Kommentarer om optiska vitmedel handlar om att Nordisk Miljömärkning bör tillåta optiska vitmedel för att minska kassation av främst hotelltextilier. Beträffande kravet på andel miljömärkta tvättkemikalier går kommentarerna isär, vissa är positiva till initiativet medan andra ifrågasätter miljönyttan med kravet.

Kravet på de fordon som används till textiltransport mellan det Svanenmärkta tvätteriet och kunden har blivit kommenterat av flera remissinstanser som alla lyfter fram att fordon som används under säsongstoppar inte lever upp till kravet.

Flertalet remissinstanser har påpekat att kravet som premierar åtgärder som minskar utsläpp av mikroplast i avloppsvattnet är otydligt med avseende på vad som krävs av den reningstekniska lösningen för att poäng ska delas ut.

Därtill har flera remissinstanser önskat ett förtydligande av vilka underleverantörer/bemanningsföretag som omfattas av kravet på arbetsförhållanden.

Sammantaget visar inte remisskommentarerna på några starka nationella skillnader. Norska remissinstanser har dock påpekat att NVK, Norske Vaskeriers Kvalitetstilsyn, ställer krav på desinfektion av hotelltextilier. I praktiken är det därför liten skillnad på tvättprocessen för hotell- och sjukhustextilier vilket inte speglas i faktorvärdena. Därtill kommer de flesta kommentarerna om optiska vitmedel från norska remissinstanser.

De utförliga och konstruktiva remisskommentarer som Nordisk Miljömärkning har mottagit från licensinnehavare i samtliga nordiska länder visar på det stora engagemang som finns för att fortsätta använda märkningen. Nordisk Miljömärkning vill rikta ett stort tack till samtliga som har bidragit med synpunkter och kommentarer. Det har varit en värdefull process för att säkerställa en god kvalitet och balans på de slutliga kriterierna. Remissvaren och den efterföljande processen har gett upphov till följande ändringar av remissförslaget:

Textilkategorier

- Underkategorin renrumstextilier är borttagen från textilkategori 1.
- Textilkategori 1 är utvidgad med underkategorin arbetskläder för fiskeindustrin.
- Textilkategori 7 är uppdelad i två kategorier; en för moppar och rengöringsdukar och en för offshore-mattor.
- Underkategorin blodfläckade textilier har ändrats till blodfläckade och nedsmittade textilier.
- Bilaga 2 är förtydligad med avseende på att tvätteriet själv kan välja om arbetskläder till sjukhus, vårdhem och hemsjukvård ska placeras i textilkategori 2 (arbetskläder) eller 5 (sjukhus).

Energi, växthusgaser och vatten

- Energifaktorn för el har sänkts ytterligare till 1,5 kWh/ kWh_{el}.
- Koldioxidfaktorn för el har sänkts ytterligare till 59 g CO₂/kWh_{el}.
- Energifaktorn för egenproducerad el från förnybara energikällor är reducerad till 1,1.
- Faktorvärdena för energi är justerade för flera textilkategorier. Justeringarna innebär fortsatt att totalkravet på energi är skärpt.
- Faktorvärdena för utsläpp av växthusgaser är justerade i enlighet med faktorvärdena för energi. Justeringarna innebär fortsatt att totalkravet för utsläpp av växthusgaser är skärpt.
- Faktorvärdet för vattenanvändning för moppar och rengöringsdukar är höjt från 7,0 till 17,0.
- Faktorvärdet för vattenanvändning för hotell är höjt från 10,0 till 13,5.
- Faktorvärdet för vattenanvändning för tyghandduksrullar är höjt från 9,5 till 12.

Tvättkemikalier

- Ett poängkrav kopplat till O11 – tvättkemikaliernas innehåll av miljöfarliga ämnen är infört.
- Faktorvärdet för CDV är höjt från 60 000 till 70 000 för hotell och från 70 000 till 80 000 för stuglogilinne. Totalkravet på CDV är fortsatt skärpt i förhållande till generation 3 av kriterierna.

- Arbetskläder för fiskeindustrin har fått faktorvärdet 2000 för klor.
- Fosfater är borttaget från listan över ämnen som inte får ingå i tvättkemikalierna. Istället är kravet som begränsar tvättkemikaliernas fosforinnehåll återinfört (samma som i generation 3 av kriterierna).
- Faktorvärdet för anNBO är höjt från 0,60 till 0,70 för hotell samt täcken och kuddar.
- Optisk hvitt er tillatt med følgende sterke restriksjoner:
  - I kravene til kjemikalier tillater vi en begrenset mengde stoff som ikke er anaerobt nedbrytbart. Dette vil begrense bruken av optisk hvitt (som ikke er anaerobt nedbrytbart), slik at det ikke benyttes mer enn høyst nødvendig.
  - I tillegg til denne begrensningen vil vi på grunn av manglende kunnskap om egenskapene til optisk hvitt, sette ett ekstra dokumentasjonskrav. En egen deklarasjon må sendes til Nordisk Miljømerking fra produsenten av optisk hvitt. Følgende helse og miljø-egenskaper og klassifiseringer vi forbyr eller sterkt begrenser ellers i kriteriene, tillates ikke for inngående stoff i optisk hvitt:
    - CRM (se krav O10)
    - Miljøfarlige stoff (se krav O11)
    - Stoff som har blitt evaluert i EU å være PBT (persitstente, bioakkumulerbare og toksiske stoffer) eller vPvB (veldig persistente og veldig bioakkumulerbare) (se krav O17)
    - Stoff som anses å være potensielt hormonstyrrende (se krav O17)
    - Stoff på kandidatlisten <http://echa.europa.eu/candidate-list-table> (se krav O17)
- Undantaget från förbudet mot PFAS har skärpts på så vis att tvätteriet ska motivera behovet av användning av impregneringsmedel som innehåller PFAS för varje typ av textil och tillhörande användningsområde. Motiveringen ska vara baserad på kundens behov och kemikalieleverantörens bekräftelse på att det inte finns andra lösningar.

Transport

- El vil nå også kunne få poeng i krav P9.
- Fordon som står för maximalt 25 % av körsträckan på årsbasis kan undantas krav O20 b.

Kassation

- Krav P11 är justerat så att förebyggande åtgärder kan ge upp till 3 poäng medan återanvändning eller materialåtervinning bara kan ge upp till 2 poäng. Procentgränserna för att få poäng är sänkta från 30 respektive 50 % till 20 respektive 40 %.

Utsläpp och plastavfall

- Krav P12 som premierar åtgärder som minskar utsläpp av mikroplast i avloppsvattnet är justerat på följande sätt:
  - Endast leverantörerna till de tre största textilkategori-leveranserna ska fylla i bilaga 6 för att tvätteriet ska få poäng.
  - Installation av reningsteknik som tar bort minst 50 vikt% av mikroplast ger poäng.
  - En poängmöjlighet för användning av ny teknik som hanterar utsläpp av mikroplast har införts.

Arbetsförhållanden

- Det är förtydligt att krav O28 Arbetsförhållanden gäller alla anställda medan krav O29 Underleverantörer/bemanningsföretag endast avser arbetskraft i produktionen.

Övrigt

- Flertalet redaktionella ändringar och justeringar av felskrivningar har gjorts.